

CONSTANTIN PREDA

(1.11.1925 – 28.03.2008)

Senzația pe care am avut-o și care, ulterior, s-a transformat în certitudine, a fost că, odată cu trista și neașteptata veste despre încetarea din viață a lui Constantin Preda, încă un important capitol al istoriografiei românești despre Antichitate a luat sfârșit. De peste o jumătate de secol, numele său era nedespărțit și chiar identificat cu multe din realizările arheologiei noastre.

Constantin Preda a fost unul dintre ultimii exponenți ai unei generații care, pornită de la solide studii liceale în domeniul limbilor și culturii clasice, a avut posibilitatea de a asimila în anii studenției cunoștințe încă nemarcate ideologic și, de asemenea, s-a putut bucura de o autentică îndrumare și de colaborarea cu o serie de savanți, discipoli direcți ai școlilor create de către Vasile Pârvan și N. Iorga, beneficiind, totodată, și de stagii îndelungate în cele mai prestigioase centre științifice din străinătate.

S-a născut în satul Morunești (com. Morunșlav, jud. Olt), la 1 noiembrie 1925, într-o familie bine cunoscută pe plan local. A urmat cursurile primare în localitatea natală și pe cele liceale la Râmnicu Vâlcea (1938–1946, Seminarul teologic), pentru ca în perioada 1947–1951 să se facă remarcat ca student al Facultății de Istorie a Universității din București.

Atras încă din anii studiilor universitare de istorie veche și de arheologie, a participat intens la săpăturile de amploare din renumitele stațiuni Histria și Verbicioara, unde a intrat în contact nemijlocit cu reprezentanți de marcă ai cercetării de specialitate. Așa încât, în chip firesc, încă din ultimul an al facultății a fost angajat (preparator) la Cabinetul Numismatic al Muzeului Național de Antichități din București (devenit Institutul de Arheologie, din 1956), unde s-a bucurat de prezența și experiența dr. doc. Bucur Mitrea – la rândul-i, unul dintre ultimii absolvenți ai Școlii Române de la Roma –, de care-l vor lega multe planuri comune de cercetare și căruia îi va păstra un respect deosebit.

Harnic, ambițios și plin de energie – calități care nu l-au părăsit vreodată – tânărul cercetător, devenit peste ani un reputat savant, a fost și s-a implicat treptat într-o varietate frapant de bogată de acțiuni și proiecte, care pot fi sintetizate în trei mari planuri ale vieții și muncii sale: cercetător, organizator și profesor.

Investigațiile sale au cuprins integral, în primul rând, sfera istoriei vechi și s-au desfășurat aproape fără întrerupere aproximativ 40 de ani (1951–1993). Ele s-au concentrat asupra săpăturilor arheologice (Histria, Verbicioara, Baia de Fier, Sinoe, Spanțov, Izvoru, Gogoșari, Sâncrăieni, Tariverde, Alexandria, Popești, Olteni, Mangalia, Sprâncenata, Pleașov ș. a.), studierea și publicarea materialelor, îndeosebi numismatice, pentru a încheia cu sinteze de mare anvergură. Șantierelor arheologice pe care le-a condus sau la care a avut

diverse responsabilități au fost valorificate prompt prin rapoarte complete de săpături (30 la număr), Constantin Preda fiind printre puținii arheologi români care și-au publicat toate cercetările de teren.

Până în ultimii ani de viață a rămas interesat de toate descoperirile din domeniu făcute pe teritoriul românesc, dar și de cele conexe din străinătate, ceea ce i-a asigurat totdeauna o informare științifică de prim ordin. Atingerea acestui nivel al cunoașterii de profil i-a fost facilitată și prin obținerea unei burse în Germania („Humboldt”, 1968-1970), unde a studiat în renumite biblioteci și colecții, dar și a intrat în relații strânse cu unii dintre specialiștii cei mai cunoscuți pe plan internațional. Cu unii dintre ei va avea colaborări fructuoase și va păstra legături solide de-a lungul anilor, pe care le-a folosit adesea și în beneficiul unor mai tineri colegi români. De exemplu, la Congresul Internațional de Numismatică de la Berna (1979), datorită insistențelor sale organizatorii au sprijinit financiar participarea mai multor numismați din țara noastră și, e bine de amintit, acestea se petreceau într-o vreme de tristă amintire.

Printre materialele care au stat în centrul preocupărilor lui Constantin Preda, cele arheologice și mai cu seamă monetare au o pondere covârșitoare. De pildă, doar tezaurele studiate depășesc numărul de 30 (Stăncuța, Dâmbău, Locusteni, Novaci, Lungulețu, Mangalia, Scărișoara, Vovriești, Crivăț, Dumbrăveni, Bârca, Curcani, Șopotu, Isaccea, Gârla Mare, Ostrovul Șimian, Răcoasa, Târnava, Murighiol, Gheboieni, Urseiu, Șieul – Odorhei, Tinosul, Mogoșoaia – București, Pădurețu, Videle, Gura Padinii, Vlădiceasa ș. a.), dintre care unele cu mii de piese și care acoperă toată paleta monetăriei antice (grecești, elenistice, dacice, romane republicane și imperiale, bizantine).

Analiza detaliată a diferitelor categorii de obiecte, inserate în canavaua istorică respectivă, l-au condus de cele mai multe ori pe cercetător la încheieri cu un impact maxim asupra înțelegerii istoriei noastre vechi. Acestea se bazau pe o foarte bună cunoaștere a materialelor și a bibliografiei aferente, ceea ce i-a permis deseori să înainteze ipoteze îndrăznețe, care, deși au declanșat polemici de înalt nivel, au constituit noi pași în demersul istoriografic. În acest sens, pot fi citate lucrările sale concentrate asupra civilizației geo-dacice, cum ar fi cele despre ceramica portocalie lucrată cu roata (fondată pe propriile-i săpături de la Alexandria) și care atestau trecerea localnicilor la o astfel de producție încă din secolul V a. Chr.

Sau, un alt exemplu concludent este cel al monumentalului volum *Monedele geto-dacilor* (1973). După studierea unui număr impresionant de monede atribuite geto-dacilor și elaborarea unor lucrări în care le trata sub toate aspectele (tipuri, cronologie, metrologie, funcție, acumulare etc.), în sinteza citată reunește integral descoperirile mai vechi sau mai noi și ajunge la concluzii de cea mai mare însemnătate pentru tema în discuție: evoluția și sistematizarea cronologică a tipurilor, repartizarea teritorială și atribuirea lor unor formațiuni politice, separarea emisiunilor locale de cele celtice, dar și rolul avut de cele din urmă în apariția și producerea monedelor locale ș. a. Pentru istoria Daciei pre-romane, această carte a fost și a rămas una de referință și îmi dau la iveală scepticismul asupra realizării prea curând a uneia similare. Receptarea lucrării de către lumea științifică a avut o extraordinară amploare și, în mod firesc, a fost premiată de Academia Română, ceea ce reprezenta o excepție de la cutume, ținând seama că autorul mai fusese o dată distins de către același for (împreună cu prof. Bucur Mitrea, pentru volumul despre cimitirele Sântana de Mureș – Černjachow din Muntenia).

În același an (1973), alături de N. Hamparțumian, Constantin Preda a dat la iveală o altă operă fundamentală pentru numismatica românească, cea despre monedele de la Histria. Cu această ocazie, a fost publicat catalogul complet al tuturor descoperirilor făcute în străvechea așezare – încă de la primele cercetări întreprinse de către Vasile Pârvan (1914) și până în 1970 –, la care se adăugau noi propuneri de identificare și consistente considerații de natură tipologică și cronologică privitoare la cele mai multe dintre categoriile analizate.

Un alt obiectiv de cea mai mare importanță pentru istoria noastră antică și asupra căruia s-a concentrat cu multă stăruință și competență a fost necropola romano-bizantină de la Callatis, publicată integral în 1980. Așa cum s-a mai remarcat, revelator pentru orizontul istoric atins, Constantin Preda, după ce făcuse numeroase explorări în afara *limes*-ului, a abordat de această dată un monument situat de mult timp înăuntrul granițelor Imperiului. De fapt, după cum se poate lesne constata, totul făcea parte dintr-o strategie conștient asumată, pe două planuri: investigarea paralelă a unor obiective aparținând atât lumii greco-romane, cât și civilizației locale, pe de o parte, și o cercetare numismatică dintr-o anume secvență cronologică, însoțită de atacarea arheologică a unor monumente contemporane, pe de alta.

Mă voi ori și asupra ultimelor cărți ale lui Constantin Preda. Cea dintâi, dedicată istoriei monedei în Dacia pre-romană (1998), reprezintă de fapt un tratat de mari dimensiuni, în care au fost adunate toate descoperirile monetare din perioada respectivă, însoțite de comentarii complete și foarte variate, pline de

originalitate. Seria monografiilor sale se încheie cu publicarea monedelor de aur din Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române (2006, în limba franceză –, coautor), lucrare care include numismatica românească (alături de altele) în curentul științific internațional de promovare a restudierii integrale și editării prompte a tuturor colecțiilor.

Poate și alte lucrări ale lui Constantin Preda ar merita să zăbovim asupra lor (chiar acum, mi-a parvenit o ultimă carte a sa, – *Enciclopedie de numismatică antică în România* –, pe care nu a mai putut să o vadă tipărită). Însă, colegii implicați în cercetarea de specialitate cunosc foarte bine studiile sale și, intensa lor utilizare de către aceștia, confirmă întrutotul perenitatea care ilustrează opera sa.

În cariera sa, în cadrul căreia a făcut dovada unor calități organizatorice deosebite, Constantin Preda a avut multiple și vaste responsabilități. Însă, înainte de a le arăta pe cele considerate a fi de o mare însemnătate, nu voi omite a stăruii și asupra unora mai puțin spectaculoase, însă pline de conținut și care ne ajută să conturăm mai complet personalitatea sa.

Stăruind asupra acestor fațete mai puțin cunoscute ale activității lui Constantin Preda, voi aminti și de munca asiduă depusă pentru organizarea Cabinetului Numismatic al Institutului de Arheologie din București (alături, în diferite momente, de B. Mitrea, M. Chițescu, N. Hamparțumian și Gh. Poenaru Bordea), sau de responsabilitatea pe care a avut-o mulți ani (împreună cu Gh. Diaconu) pentru editarea frumoasei colecții în limbi străine *Bibliotheca Archaeologica Romaniae*, în care au fost tipărite multe lucrări de arheologie.

Voi aminti fugitiv și principalele misiuni pe care și le-a asumat Constantin Preda: 1981–1989, director al Institutului de Arheologie București; 1982–1995, președinte al Comisiei Naționale de Arheologie; din anul 1981, președinte al Societății Numismatice Române; între 1984 și 1990, redactor-șef al revistei *Dacia*; din anul 1983, redactor-șef la *Buletinul Societății Numismatice Române* și din 1980 la *Studii și Cercetări de Numismatică* etc.

La cele de mai sus alătur și prodigioasa activitate desfășurată pentru organizarea simpozioanelor de numismatică – inclusiv a celui din urmă, al 25-lea, de la Alexandria – și doar cine a participat la acestea și a stat în preajma sa poate avea știință despre imensul efort făcut de către Constantin Preda, pentru reușita acestora. Și după 1990, la Biblioteca Academiei Române, reluând cu mult aplomb și bogata sa experiență munca unor iluștrii înaintași, a reușit să refacă în mare măsură biblioteca și colecția Cabinetului Numismatic de aici.

Animat de cele mai bune gânduri pentru arheologia românească, demn și sigur pe statura sa științifică, Constantin Preda nu a fost comod și nu a fost totdeauna agreat de mai-marii vremurilor trecute, care nu i-au trecut cu vederea sinceritatea și stăruința, dovedite în apărarea crezurilor sale (vezi și demiterea de la conducerea Institutului de Arheologie din București).

Era normal ca omul cu multă știință, dar volubil și chiar jovial, plin de atenție față de toți, să aibă și calitățile unui apreciat profesor. Încă din anii '70 a susținut cursuri la Facultatea de Istorie a Universității din București, pentru ca, după 1990, să aibă o bogată activitate didactică la universitățile din Târgoviște (1996–2003) și „Hyperion”, din București (1992–2008; la care a fost și decan); tot din aceeași vreme a condus doctorate, în care s-au evidențiat mulți tineri cercetători. Îi plăcea să fie înconjurat de tineri, să-i încurajeze, să-i susțină și să le împărtășească cu larghețe din bagajul său imens de cunoștințe și experiență.

Constantin Preda s-a bucurat, poate nu cât ar fi meritat, de recunoașteri solide pe plan național și internațional, uneori amintite și până acum: director al Institutului de Arheologie București, președinte al Societății Numismatice Române, președinte al Comisiei Naționale de Arheologie, premiile Academiei Române, premiul „D. A. Sturdza” al Fundației „Magazin Istoric” (1998), Ordinul „Meritul Cultural” în grad de ofițer (2003), membru corespondent al Institutului German de Arheologie (1982), membru de onoare al Comisiei Internaționale de Numismatică (1997), participant și organizator al unor numeroase manifestări științifice naționale și internaționale ș.a.

A plecat dintre noi – doar fizic, aș îndrăzni să spun – un excepțional om de știință, care a onorat istoriografia românească. Așa cum s-a mai spus și în alte ocazii, demnitatea și probitatea sa erau evidente –, totul fondat pe un filon de autentică, dar discretă, dragoste pentru țara și poporul său.

Cei care l-au cunoscut și prețuit, prietenii, colegii și colaboratorii, vor păstra neștearsă amintirea sa. Odihnească-se în pace !

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE*

I. Sinteze istorice, monografii, enciclopedii

1. *Callatis*, București, Ed. Meridiane, 1963, 48 p.; *Callatis*², Ed. Meridiane, 1968, 47 p; versiuni: franceză, germană și rusă.
2. *Necropole din sec. IV e.n. în Muntenia*, Ed. Academiei, București, 1966, 403 p. (coautor).
3. *Zidul de apărare din epoca elenistică*, în *Histria*, II, Ed. Academiei, București, 1966, p. 295–334 (coautor).
4. *Moneda antică în România*, Ed. Meridiane, București, 1969, 48 p.
5. *Monedele geto-dacilor*, Ed. Academiei, București, 1973, 563 p.
6. *Histria III. Descoperirile monetare 1914–1973*, Ed. Academiei, București, 1973, 258 p. (coautor).
7. *Dicționar de istorie veche a României (Paleolitic – sec. X)*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1976 (coautor).
8. *Enciclopedia istoriografiei românești*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1978 (coautor).
9. *Callatis. Necropola romano-bizantină*, Ed. Academiei, București, 1980, 224 p.
10. *Enciclopedia civilizației romane*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1982 (coautor).
11. *Geto-dacii din bazinul Oltului inferior. Dava de la Sprâncenata*, Ed. Academiei, București, 1986, 200 p.
12. *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, Ed. Enciclopedică, București: I, 1994; II, 1996; III, 2000 (coordonator și coautor).
13. *Istoria monedei în Dacia preromană*, Ed. Enciclopedică, București, 1998, 376 p.
14. *Les monnaies d'or de la Bibliothèque de l'Académie Roumaine, I. Monnaies grecques et romaines*, *Moneta* 56, Wetteren, 2006, 168 p. + 23 pl. (coautor).
15. *Enciclopedie de numismatică antică în România*, Ed. Enciclopedică, 2008, 351 p.

II. Studii și note

16. *Urme de viață la Histria din secolele XII–XIII*, în *SCIV*, 5, 1954, 3–4, p. 531–538.
17. *Triburile geto-dacice și circulația monedelor lui Filip II la nord de Dunăre*, în *SCIV*, 7, 1956, 3–4, p. 267–288.
18. *Contribuții la problema provenienței argintului din tezaurile geto-dacice în lumina descoperirii monetare de la Stăncuța*, în *SCIV*, 8, 1957, 1–4, p. 113–124.
19. *Tezaurul monetar de la Dîmbău și tulburările pricinuite de daci în anul 143, sub Antoninus Pius*, în *SCN*, 1, 1957, p. 113–131.
20. *Ponduri antice de la Callatis și Histria*, în *SCN*, 1, 1957, p. 297–306.
21. *Pe marginea unor descoperiri monetare recente*, în *SCN*, 1, 1957, p. 370–399.
22. *Descoperiri monetare în raionul Buzău*, în *SCN*, 1, 1957, p. 463–465.
23. *Contribution à l'étude du système pondéral d'Histria*, în *Dacia*, N.S., 2, 1958, p. 451–461.
24. *Monede inedite și puțin cunoscute de la Histria, Callatis și Tomis*, în *SCN*, 2, 1958, p. 111–122.
25. *Asupra descoperirii monetare de la Stăncuța*, în *SCN*, 2, 1958, p. 239–251.
26. *Alte descoperiri monetare*, în *SCN*, 2, 1958, p. 465–467.
27. *New aspects of early La Tène epoch in Dacia discovered at Alexandria*, în *Dacia*, N.S., 3, 1959, p. 179–194.
28. *Cimitirul de la Olteni și unele probleme privind cultura materială a sec. IV e.n. pe teritoriul R. P. Române*, în *SCIV*, 10, 1959, 2, p. 355–369.
29. *Un aspect al începuturilor epocii La Tène în Dacia (descoperirea de la Alexandria)*, în *SCIV*, 11, 1960, 1, p. 25–38.
30. *Monedele histriene cu roata și legenda ΙΣΤ*, în *SCN*, 3, 1960, p. 21–38.

* Sunt recunoscător domnilor dr. Eugen Nicolae și dr. Theodor Isvoranu de la Cabinetul Numismatic al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” București, pentru transmiterea acestei liste, căreia i-am făcut unele mici completări și corecturi. Virgil Mihăilescu-Bîrliba

31. *Probleme de numismatică geto-dacică*, în *SCN*, 3, 1960, p. 43–79.
32. *Descoperirea de monede romane republicane de la Locusteni*, în *SCN*, 3, 1960, p. 135–170.
33. *Monede găsite la Novaci*, în *SCN*, 3, 1960, p. 467–475.
34. *Tezaurul cu monede romane imperiale descoperit la Lungulețu*, în *SCN*, 3, 1960, p. 487–491.
35. *Un tezaur cu monede romane republicane descoperit în Dobrogea*, în *SCN*, 3, 1960, p. 545–546 (coautor).
36. *Archaeological Discoveries in the Greek Cemetery of Callatis – Mangalia IVth-IIIth Centuries Before Our Era*, în *Dacia*, N.S., 5, 1961, p. 275–303.
37. *Date și concluzii preliminare asupra tezaurului descoperit la Mangalia în anul 1960*, în *SCIV*, 12, 1961, 2, p. 240–251.
38. *Una nuova tomba a volta scoperta presso Mangalia – Callatis*, în *Dacia*, N.S., 6, 1962, p. 157–172.
39. *Date noi cu privire la necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Olteni*, în *SCIV*, 14, 1963, 2, p. 427–435.
40. *Quelques problèmes ayant trait aux nécropoles du type Sântana-Tcherniakov découvertes en Valachie*, în *Dacia*, N.S., 8, 1964, p. 211–237.
41. *Monnaies imitant le type “Larissa” et à tête janiforme découvertes à Bugiulești (Olténie)*, în *Dacia*, N.S., 8, 1964, p. 353–361.
42. *Cîteva ponduri antice de la Callatis și Tomis*, în *SCIV*, 15, 1964, 1, p. 53–57, în *SCIV*, 15, 1964, 2, p. 277–278).
43. *Monede de un tip necunoscut provenind din Dobrogea*, în *SCIV*, 15, 1964, 3, p. 401–410.
44. *Découvertes récentes dans la nécropole tumulaire du début de l’époque romaine à Callatis*, în *Dacia*, N.S., 9, 1965, p. 233–251.
45. *Noi descoperiri arheologice în necropola din sec. al IV-lea e.n. de la Spanțov*, în *SCIV*, 16, 1965, 2, p. 261–274.
46. *Münzen eines unbekanntes Typus aus Region Dobrogea-Basileus Móskonos*, în *Klio*, 46, 1965, p. 263–271.
47. *Notă la recenzie lui D. Protase cu privire la tezaurul de la Dîmbău*, în *SCIV*, 16, 1965, 1, p. 207–208.
48. *Aspects de la circulation des drachmes d’Histria dans la Plaine Gétique et la datation des premières imitations du type Philippe II (Trésor de Scărișoara, district d’Oltenița)*, în *Dacia*, N.S., 10, 1966, p. 221–235.
49. *Cîteva morminte din epoca elenistică descoperite la Callatis*, în *SCIV*, 17, 1966, 1, p. 137–146.
50. *Einige Fragen der geto-dakischen Numismatik*, în *JNG*, 16, 1966, p. 63–82.
51. *Cîteva tezaure monetare descoperite în regiunea București*, în *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 363–374.
52. *Tezaurul de la Vovriești și unele probleme privind monedele geto-dace din Moldova*, în *ArhMold*, 4, 1966, p. 137–173.
53. *Tezaurul de drahme din Histria și imitații Filip II descoperit la Crivăț*, în *RevMuz*, 3, 1966, p. 67–70 (coautor).
54. *Tipar pentru bijuterii din secolul al VI-lea e.n. descoperit la Olteni*, în *SCIV*, 18, 1967, 3, p. 513–520.
55. *Geții dintre Siretul inferior și râul Buzău în lumina descoperirii monetare de la Dumbrăveni (jud. Vrancea)*, în *SCN*, 4, 1968, p. 21–46.
56. *Unele considerații asupra tezaurului monetar geto-dacic de la Jiblea (jud. Vîlcea)*, în *SCN*, 4, 1968, p. 47–68.
57. *Tezaurul monetar de la Bîrca (jud. Dolj) și unele probleme privind atacurile carpilor din anii 242 și 245 în Dacia romană*, în *SCN*, 4, 1968, p. 175–196.
58. *Monede coloniale rare și inedite – Histria, Tomis, Callatis – din tezaurul de la Mangalia*, în *SCN*, 4, 1968, p. 223–237.
59. *Un tezaur de monede de bronz din Cyzic descoperit la Curcani*, în *SCN*, 4, 1968, p. 331–333 (coautor).
60. *Încă două drahme histriene și o “imitație” tip Filip II din tezaurul de la Scărișoara*, în *SCN*, 4, 1968, p. 441–442.
61. *Un tezaur de monede romane republicane descoperit la Șopotu (jud. Dolj)*, în *SCN*, 4, 1968, p. 450–452 (coautor).
62. *Despre începuturile imitațiilor de tip Filip II*, în *StCl*, 11, 1969, p. 69–73.
63. *Din nou despre cultura Alexandria*, în *SCIV*, 21, 1970, 4, p. 571–578.
64. *Über die Anfänge der “barbarischen” Münzprägung vom Typ Philipps II*, în *JNG*, 20, 1970, p. 63–77.
65. *Monedele getice de tip Vîrteju-București*, în *SCN*, 5, 1971, p. 51–79.

66. „Monedele dacice din bazinul Oltului mijlociu” sau falsuri monetare ?, în *SCN*, 5, 1971, p. 247–249.
67. Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Isaccea și atacul gotic din vremea lui Gallienus, în *Peuce*, 2, 1971, p. 167–178.
68. Circulația monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană, în *SCIV*, 23, 1972, 3, p. 375–415.
69. Tariverde – așezare băștinașă sau “factorie” histriană ?, în *Pontica*, 5, 1972, p. 77–88.
70. Tezaurul monetar din epoca romană descoperit la Gîrla Mare (jud. Mehedinți), în *Historica*, 3, 1974, p. 67–91.
71. Numismatica geto-dacică după un sfert de veac de cercetări, în *BSNR*, 42-66 (1948–1972), 1974, p. 13–22.
72. În legătură cu circulația staterilor din Cyzic la Dunărea de Jos, în *Pontica*, 7, 1974, p. 139–146.
73. Tezaurul monetar descoperit la Ostrovul Șimian (Drobeta-Turnu Severin), în *Drobeta*, 1, 1974, p. 77–102 (coautor).
74. Über die Silbermünzen der Stadt Istros, în *Dacia*, N.S., 19, 1975, p. 77–85.
75. Circulația monedelor romane postareliene în Dacia, în *SCIVA*, 26, 1975, 4, p. 441–486.
76. The Byzantine Coins – an Expression of the Relation between the Empire and the Populations North of the Danube in the 6th-13th Centuries, în vol. *Relations between Autochthonous Population and the Migratory Populations on the Territory of Romania*, Ed. Academiei, București, 1975, p. 219–233.
77. Tezaurul de la Răcoasa (jud. Vrancea) și unele considerații asupra monedelor getice de tip Inotești, în *SCN*, 6, 1975, p. 27–39 (coautor).
78. Tezaurul de denari romani republicani de la Tîrnava (jud. Teleorman), în *SCN*, 6, 1975, p. 41–54 (coautor).
79. Cu privire la proveniența “tezaurului monetar de la Copăceni”, în *SCN*, 6, 1975, p. 167–172.
80. Cîteva descoperiri de monede antice, în *SCN*, 6, 1975, p. 207–208.
81. De ce nu s-au emis monede geto-dacice în Dobrogea, în *BSNR*, 67-69 (1973–1975), 1976, p. 63–68.
82. Sur les monnaies thraco-gètes, imitations de type macédonien, în *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p. 169–173.
83. Pe marginea unor observații și rectificări la “Monedele geto-dacilor”, în *SCIV*, 27, 1976, 3, p. 363–368.
84. Mărturii ale unei existențe multimilenare, în *Era Socialistă*, 56, 1976, 9, p. 33 și 35–37.
85. Factorul autohton și romanizarea în formarea poporului român, în *Era Socialistă*, 56, 1976, 17, p. 35–41.
86. Formarea limbii și a poporului nostru. Continuitatea românească pe cuprinsul vechii Dacii, în *Revista Istorică*, 1976, p. 11–23 (coautor).
87. Momente din lupta geto-dacilor pentru apărarea libertății, în vol. *Independența României*, București, 1977, p. 23–38.
88. Politica externă a regilor geto-daci de la Burebista la Decebal, în *Studii și Articole de Istorie*, București, 35–36, 1977, p. 5–15.
89. Die Münzen vom 4. bis 6. Jh. im Donau-Karpaten Gebiet, în *Die Völker an der mittleren und unteren Donau (V-VI Jh.)*, în *Symposion Zwettl Niederösterreich*, 1978, p. 11.
90. Les monnaies des Gêto-Daces, în vol. *A Survey of Numismatic Research, 1972–1977*, Berna, 1979, p. 155–160.
91. La continuité géto-dace, în *Revue de la Commission Nationale Roumaine pour UNESCO*, 21, 1979, 3–4, p. 305–309.
92. Über die geto-dakischen Münzen vom makedonisch und römisch-republikanischen Typus, în *Dacia*, N.S., 24, 1980, p. 127–131.
93. Descoperirea de la Murighiol (jud. Tulcea) și unele aspecte ale circulației monedei olbiene la Dunărea de Jos, în *SCN*, 7, 1980, p. 35–42.
94. Tezaurul monetar getic descoperit la Gheboieni (jud. Dîmbovița), în *SCN*, 7, 1980, p. 43–52.
95. Pond histrian descoperit în satul Histria (jud. Constanța), în *SCN*, 7, 1980, p. 117–119.
96. Din numismatica geto-dacică, în *SCIVA*, 31, 1980, 3, p. 333–342.
97. Die geto-dakische Numismatik. Ergebnisse und Aussichten, în *Actes du IIe Congrès International de Thracologie*, II, Ed. Academiei, București, 1980, p. 151–158.
98. Contribuția cercetărilor arheologice la cunoașterea istoriei vechi a României, în *Revista Istorică*, 33, 1980, 7–8, p. 1253–1279.
99. Monedele, în *Transilvania*, 9, 1980, 6, p. 22–23.

100. *Burebista, regele tuturor dacilor*, în vol. *2050 de ani de la făurirea de către Burebista a primului stat independent și centralizat al geto-dacilor*, Ed. Politică, București, 1980, p. 7–20.
101. *Monedele descoperite în așezarea getică de la Sprincenata (jud. Olt)*, în *Thraco-Dacica*, 2, 1981, p. 65–71 (coautor).
102. *Monetăria geto-dacică din epoca lui Burebista*, în *BSNR*, 70–74 (1976–1980), 1981, p. 93–100.
103. *Monede romane și bizantine de la Oltenița și Ulmeni*, în *BSNR*, 70–74 (1976–1980), 1981, p. 239–245.
104. *Davae-Cetățeni*, în vol. *România-pagini de istorie*, 6, 1981, 3–4, p. 146–148.
105. *Unele considerații privind geții din Dobrogea în sec. VI–IV î.e.n.*, în *Thraco-Dacica*, 3, 1982, p. 19–24.
106. *Numismatische Beiträge zur Kenntnis der sozial-politischen Organisation der Geto-Dakes (3.-I. Jh. v. Chr.)*, în vol. *Palast und Hütte*, Mainz am Rhein, 1982, p. 473–482.
107. *Monede daco-getice descoperite pe teritoriul județului Argeș*, în *BSNR*, 75–76 (1981–1982), 129–130, 1983, p. 89–100.
108. *L’Ethnogenèse des Roumains*, în *Revue Roumaine*, 37, 1983, 11–12, p. 56–67.
109. *Circulația monedelor antice și bizantine timpurii la nordul Dunării de Jos*, în vol. *Spiritualitate și istorie la Întorsătura Carpaților*, Buzău, 1983, p. 43–60.
110. *Tezaurul monetar getic de la Urseiu (jud. Dâmbovița)*, în *SCN*, 8, 1984, p. 37–52 (coautor).
111. *Puncte de vedere referitoare la unele aspecte din numismatica geto-dacică*, în *SCIVA*, 36, 1985, 4, p. 317–333.
112. *Cu privire la data și cauzele dispariției unor dave geto-dacice sud-carpaticice*, în *Thraco-Dacica*, 6, 1985, p. 86–92.
113. *Über die Beziehungen zwischen Histria und Geten im 6. und 5. Jh. v. u. Z.*, în *Thracia Pontica*, Sozopol, 1985, p. 264–276.
114. *Arheologia românească la un secol de la nașterea lui Vasile Pârvan*, în *Era Socialistă*, 62, 1982, 21, p. 14–17.
115. *Vasile Pârvan. Ein Jahrhundert nach seiner Geburt*, în *Dacia*, N.S., 26, 1982, p. 13–18.
116. *Vasile Pârvan. La un secol de la naștere (1882–1982)*, în *Thraco-Dacica*, 3, 1982, p. 13–18.
117. *Aus der Geschichte des Nationalen Antiquitätenmuseums und Archäologischen Instituts – 150 Jahre archäologischer und museistischer Tätigkeit*, în *Dacia*, N.S., 28, 1984, p. 13–22.
118. *Din istoricul Muzeului Național de Antichități – 150 de ani de activitate arheologică și muzeistică*, în *Thraco-Dacica*, 5, 1984, p. 5–14.
119. *Istoricul Muzeului Național de Antichități – Institutul de Arheologie. De la Muzeul Național de Antichități la Institutul de Arheologie (1956–1984)*, în *SCIVA*, 35, 1984, 3, p. 222–233.
120. *Griechen und Geten am Unterlauf der Donau im 5-4 Jh. v. Chr.*, în vol. *Praktika. Actes du Congrès International d’Archéologie Classique*, Atena, 1985, p. 232–236.
121. *Prinos kân Get-dakiiskoto monetosečene*, în *Numizmatika-Sofia*, 3, 1985, p. 3–11.
122. *La numismatique est-celtique et gèto-dace*, în vol. *A Survey of Numismatic Research (1978–1984)*, I, Londra, 1986, p. 77–86.
123. *Contribuții la cunoașterea civilizației geto-dacice. Așezarea de la Pleașov, jud. Teleorman*, în *Thraco-Dacica*, 7, 1986, p. 71–100.
124. *Contribuții la circulația monetară din Dacia în sec. I î.e.n. Tezaurul de la Șieul-Odorhei, jud. Bistrița Năsăud*, în *BSNR*, 77–79 (1983–1985), 1986, p. 19–57 (coautor).
125. *Tezaurul monetar geto-dacic din dava de la Tinosu*, în *BSNR*, 77–79 (1983–1985), 1986, p. 11–18.
126. *Tipar de lut pentru turnat oglinzi cu tamga descoperit la Buriăș-Periș, jud. Prahova*, în *SCIVA*, 37, 1986, 4, p. 341–344.
127. *Civilizația geto-dacică. Tradiție și continuitate*, în *File de istorie militară*, București, 1987, p. 43–62.
128. *Între ipoteză, certitudine și adevăr în interpretarea și înțelegerea monetăriei geto-dacice*, în *SCIVA*, 38, 1987, 4, p. 323–334.
129. *Einige Betrachtungen zu Dakien in der Zeit Decebalus*, în *Dacia*, N.S., 21, 1987, p. 5–10.
130. *Contribuții la studiul circulației denarilor romani imperiali în Muntenia. Tezaurul de la Mogoșoia – București*, în *SCN*, 9, 1989, p. 29–36.
131. *Contribuția cercetărilor arheologice din sud-vestul României la cunoașterea istoriei vechi și medievale a țării noastre*, în *Banatica*, 1989, p. 7–12.

132. *Aus den Ergebnissen der Unterwasser-Forschungen in den griechischen Städten aus der Dobrușda*, în *Quatrieme Symposium International, Sozopol, 6-12 octobrie 1998, Thracia Pontica*, 4, Sofia, 1991, p.161–166.
133. *Prämonetäre Zahlungsmittel in Form vom Pfeilspitzen an der West-Nordküste der Schwarzes Meeres*, în *Klio*, 73, 1992, p. 20–27.
134. *Descoperiri inedite de monede antice și bizantine*, în *BSNR*, 80–85 (1986–1991), p. 289–296.
135. *De la studiul monedei la denaturări ale istoriei*, în *BSNR*, 80–85 (1986–1991), p. 307–309.
136. *Cercetările arheologice din așezarea civilă a castrului roman de la Enoșești-Acidava (Piatra Olt, jud. Olt)*, în *Arhivele Olteniei*, S.N., 1993, p. 43–57.
137. *Einige Betrachtungen über den Münzumschlag im 1. Jh. v. Chr. in Dakien*, în vol. *Actes du XXe Congrès International de Numismatique, Bruxelles 8–13 septembre 1991*, Louvain-la-Neuve, 1993, p. 133–137.
138. *Noi date și considerații asupra tezaurului descoperit la Mangalia în 1960. Lotul de monede romane imperiale*, în *SCN*, 10, 1993 (1996), p. 27–42.
139. *Tezaurul monetar roman imperial de la Pădureșu, jud. Vâlcea*, în *BSNR*, 86–87 (1992–1993), 1996, p. 109–116.
140. *Unele considerații referitoare la religia geto-dacilor*, în *Pontica*, 27, 1994, p. 85–90.
141. *Einige Betrachtungen über den Münzumschlag im 1. Jh. v. Chr. in Dakien*, în vol. *IIe Symposium des Études thraciennes*, Komotini, 1997, p. 671–175.
142. *„Dosarul stratigrafic” al zonei sacre de la Histria – între realitate și improvizație*, în *ArhMold*, 20, 1997, p. 181–185.
143. *Ein neue Vorschlag zur Chronologie der Koson-Münzen*, în vol. *Stephanos nomismatikos, Edith Schönert-Geiss zum 65. Geburtstag*, Berlin, 1998, p. 555–561.
144. *Artă traco-getică sau curent artistic scitic*, în *Pontica*, 32, 1999, p. 83–89.
145. *Cu privire la retragerea romană din Dacia*, în *Studia in honorem Ion Niculiță*, Chișinău, 1999, p. 231–238.
146. *Die Keramik aus römisch-bizantinischen Gräberfeld von Kallatis*, în *Rei cretariae Romane Fautorum Acta*, 36, 2000, p. 241–244.
147. *Cu privire la începuturile orașului Tomis*, în *Istro-Pontica*, Tulcea, 2000, p. 111–114.
148. *Tezaurul monetar cu emisiuni getice și grecești descoperit la Videle (jud. Teleorman)*, în *BSNR*, 90–91 (1996–1997), 2002, p. 9–21 (coautor).
149. *Scurtă privire asupra descoperirilor monetare bizantine din Dobrogea*, în *BSNR*, 90-91 (1996–1997), 2002, p. 97–126.
150. *Un nou lot de monede din tezaurul roman imperial de la Gura Padinii, jud. Olt*, în *Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a patru secole de la prima unire a românilor sub Mihai Voievod Viteazul, Chișinău, 28–30 mai 2000, Comunicări, studii și note*, București, 2001, p. 85–91.
151. *Noutăți numismatice histriene*, în *BSNR*, 92–97 (1998–2003), 2003, p. 9–17.
152. *Descoperiri de monede antice*, în *BSNR*, 92–97 (1998–2003), 2003, p. 335–345.
153. *Cu privire la localizarea și originea agatârșilor*, în *EphNap*, 11, 2003, p. 5–13.
154. *Un tezaur de tetradrahme din Macedonia Prima și Thasos descoperit la Vlădiceasca, com. Snagov, jud. Ilfov*, în vol. *Simpozion de Numismatică, Chișinău, 2003*, București, 2004, p. 23–28.
155. *Unele observații cu privire la Tratatul de „Istoria Românilor”, I*, în *SCIVA*, 58, 2007, 3–4, p. 353–364.

III. Rapoarte arheologice

156. *Șantierul arheologic Verbicioara*, în *SCIV*, 2, 1951, 1, p. 229–245 (coautor).
157. *Șantierul Verbicioara*, în *SCIV*, 3, 1952, 1, p. 141–183 (coautor).
158. *Șantierul Histria*, în *SCIV*, 3, 1952, p. 231–279.
159. *Șantierul Histria (Străzi între Casa romană și Terme; Sinoe)*, în *SCIV*, 4, 1953, 1-2, p. 103–104; 133–145.
160. *Șantierul Spanțov*, în *SCIV*, 4, 1953, 1–2, p. 220–239 (coautor).
161. *Șantierul arheologic Histria (Sectorul străzii); Zidul de incintă din valul III*, în *SCIV*, 5, 1954, 1–2, p. 71–79 și p. 87–91 (coautor).

162. *Șantierul arheologic Histria (1954). Sectorul zidul elenistic de incintă de sub valul III. Străzi din epoca romană sec. III-VI e.n.*, în *SCIV*, 6, 1955, 3–4, p. 520–526 și p. 538–541 (coautor).
163. *Săpăturile de salvare de la Gogoșari și Cacaleți*, în *SCIV*, 6, 1955, 3–4, p. 627–642 (coautor).
164. *Șantierul arheologic Histria. Săpăturile de la Tariverde*, în *Materiale*, 4, 1957, p. 77–88 (coautor).
165. *Șantierul arheologic Giurgiu*, în *Materiale*, 4, 1957, p. 219–237 (coautor).
166. *Săpăturile de la Spanțov*, în *Materiale*, 5, 1959, p. 167–171 (coautor).
167. *Săpăturile de salvare de la Alexandria*, în *Materiale*, 5, 1959, p. 175–181 (coautor).
168. *Raport asupra activității șantierului Histria în campania 1956. Sectorul Tariverde*, în *Materiale*, 5, 1959, p. 318–322 (coautor).
169. *Săpăturile de la Alexandria*, în *Materiale*, 6, 1959, p. 251–263.
170. *Săpăturile arheologice de la Sîncrăieni*, în *Materiale*, 6, 1959, p. 825–869.
171. *Săpăturile de la Alexandria*, în *Materiale*, 7, 1961, p. 209–217.
172. *Săpăturile de salvare de la Satu Nou. Cimitirul geto-dacic I*, în *Materiale*, 7, 1961, p. 283–289 (coautor).
173. *Săpăturile de la Tariverde*, în *Materiale*, 7, 1961, p. 273–281 (coautor).
174. *Săpăturile de salvare de la Olteni*, în *Materiale*, 7, 1961, p. 503–511.
175. *Șantierul Satu Nou. Necropola geto-dacică*, în *Materiale*, 8, 1962, p. 369–372 (coautor).
176. *Săpăturile arheologice de la Mangalia (Callatis)*, în *Materiale*, 8, 1962, p. 439–455 (coautor).
177. *Săpăturile de salvare de la Spanțov*, în *Materiale*, 8, 1962, p. 615–621.
178. *Necropola feudală timpurie de la Izvoru. Săpăturile din 1963-1966*, în *Materiale*, 9, 1970, p. 329–335 (coautor).
179. *Săpăturile de salvare de la Mangalia din 1972. Necropola callatiană din zona stadionului*, în *Pontica*, 8, 1975, p. 55–75 (coautor).
180. *Așezarea getică de la Sprîncenata (jud. Olt). Săpăturile din 1978*, în *Materiale*, 13, 1979, p. 115–117 (coautor).
181. *Săpăturile arheologice de salvare din zona șantierului naval de la Mangalia (1974)*, în *Pontica*, 12, 1979, p. 97–107.
182. *Dava de la Sprîncenata – Jud. Olt*, în *Documente recent descoperite și informații arheologice*, 1984, p. 3–10.
183. *Așezarea getică de la Pleașov (jud. Teleorman)*, în *Documente recent descoperite și informații arheologice*, 1985, p. 3–11.
184. *Săpăturile arheologice din așezarea getică de la Pleașov (jud. Teleorman)*, în *SCIVA*, 44, 1993, 2, p. 185–196.
185. *Mormântul cu boltă și dromos din vestul Mangaliei*, în vol. *Comisia Națională de Arheologie. Cronica cercetărilor arheologice. Campania 1993*, Satu Mare, 1994, p. 39.

IV. Recenzii, cronici, editoriale

186. A.N. Zograf, *Monedele antice (1951)*, în *SCIV*, 4, 1953, 3–4, p. 806–807.
187. Em. Condurachi, *Der Beitrag der Münzumlau von Istros zur Kenntnis des Waren- und Geldumlaufer an der unteren Donau im vorrömischen Zeitraum*, *Wissenschaftliche Annalen*, mai, 1957, p. 289–304, în *SCN*, 2, 1958, p. 477–478.
188. *Noutăți numismatice din R.P. Bulgaria*, în *SCN*, 2, 1958, p. 503–504.
189. A.N. Zograf, *Monety Tiry*, Moscou, 1957, 130 p., în *SCIV*, 10, 1959, 1, p. 188–192.
190. Iudita Winkler, *O mincich Dăcu a Gētu (Monedele daco-geților)*, în *Numismaticky Sbornik*, 5, 1958, p. 5–43, în *SCN*, 3, 1960, p. 570–572.
191. K. Christ, *Ergebnisse und Probleme der keltischen Numismatik und Geldgeschichte*, în *Historia*, 6, 1957, p. 215–247, în *SCN*, 3, 1960, p. 572–574.
192. Em. Condurachi, *În jurul reformei monetare a lui Polycrate din Samos*, *StCl*, 1, 1958, p. 9-16, în *SCN*, 3, 1960, p. 588–589.

193. P.O. Kariškovski, *Stoimostj monetnyh metallov v Ol'vij i v Bosporkom gosudarstve v IV v. do n.e.*, VDI, 3, 1958, p. 121–136, în SCN, 3, 1960, p.
194. K. Castelin, H.J. Kellner, *Die glatten Regenbogenschüsselchen*, JNG, 13, 1963, p. 105–130, în SCN, 4, 1968, p. 495–496.
195. *Note de numismatică din R.P. Bulgaria*, în SCN, 20, 1969, p. 347–352.
196. Iudita Winkler, *Drahma și hemidrahma în sistemul monetar al daco-geților*, ActaMN, 3, 1966, p. 75–89, în SCIV, 20, 1969, p. 347–352.
197. Iudita Winkler, *Über dako-getische Münzschatze*, AAC, 8, 1966, 1–2, p. 83–110, în SCIV, 21, 1970, 4, p. 705–707.
198. Iudita Winkler, *Tipurile monetare ale daco-geților și aria lor de răspândire*, ActaMN, 5, 1968, p. 33–48 et ActaMN, 6, 1969, p. 57–88, în SCIV, 22, 1971, 1, p. 135–137.
199. M. Gramatopol, *Iconografia monetară dacică autohtonă*, RevMuz, 1, 1969, p. 23–32, în SCN, 5, 1971, p. 433–435.
200. Efreim Pegan, *Die frühesten Tetradrachmen Alexanders des Grossen mit dem Adler, ihre Herkunft und Entstehungszeit*, JNG, 18, 1968, p. 91–111, în SCN, 5, 1971, p. 430.
201. S.A. Bulatovici, *Klad kizikinov iz Orlovki*, VDI, 2, 1970, p. 73–86, în SCN, 6, 1975, p. 281–282.
202. R. Forrer, *Keltische Numismatik der Rhein und Donaulande, 2, Bibliographische Nachträge und Ergänzungen*, Graz, 1969, 245 p., în SCN, 6, 1975, p. 283–284.
203. Slovenska Numizmatika, 1, 1960, 206 p., în SCN, 6, 1975, p. 295–296.
204. H.W. Böhme, *Germanische Grabfunde des 4. bis 5. Jahrhunderts, Germanische Grabfunde des 4. bis 5. Jahrhunderts*, Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte, 19, 1974, 384 p., în SCIV, 26, 1975, 2, p. 302–305.
205. D. Berciu, *Formarea poporului român în lumina cercetării arheologice*, în *Era Socialistă*, 55, 1975, 20, p. 57–58.
206. Eva Kolníková, *Keltské mince na Slovensku*, 1978, 106 p., în SCN, 7, 1980, p. 200–201.
207. Sabine Schultz, *Die Münzprägung von Magnesia am Mäander in der römischen Kaiserzeit*, Berlin, 1975, 136 p., în SCN, 7, 1980, p. 205–206.
208. I. Pereira, J.P. Bost și J. Hiernard, *Fouilles de Conimbriga, III. Les monnaies*, Paris, 1974, 359 p., în SCN, 7, 1980, p. 207–208.
209. T. Gerasimov, *Anticini i sredovecovni moneti v Bălgaria*, Sofia, 1975, 159 p., în SCN, 7, 1980, p. 211–212.
210. Dušanka Vucković-Todorović, *Ostava greciko-keltskog novča iz III veka pre nase ere*, Starinar, 20, 1969, p. 391–403, în BSNR, 70–74 (1976–1980), 124–128, 1981, p. 679–680.
211. D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981, 176 p., în *Thraco-Dacica*, 3, 1982, p. 192–193.
212. Maria Chițescu, *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State. The Republican Coinage in Dacia and Geto-Dacian Coins of Roman Type*, BAR, International Series, 112, Oxford, 1981, 367 p., în *Thraco-Dacica*, 3, 1982, p. 193–194.
213. Acta Musei Porolissensis, 5, 1981, în SCIVA, 35, 1982, p. 260.
214. Simone Scheers, *Traité de numismatique celtique, II. La Gaule Belgique*, Paris, 1977, 986 p., în SCN, 8, 1984, p. 134–140.
215. V. Mihăilescu-Bîrliba, *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, București, 1980, 312 p., în SCN, 8, 1984, p. 143–145.
216. Carpica, 15, 1983, în SCIVA, 35, 1984, 3, p. 279–280.
217. Acta Musei Porolissensis, 9, 1985, în SCIVA, 37, 1986, 3, p. 280–281.
218. Jordanka Jouroukova, *Monetosečeneto na gradovete Dolna Mizia i Trakia II-III v. Hadrianopol*, Sofia, 1987, 268 p., în SCN, 9, 1989, p. 130–140.
219. Jordanka Jouroukova, *Griechisches Münzwerk. Die Münzprägung von Bizye*, Berlin, 1981, 94 p., în SCN, 9, 1989, p. 140–141.
220. D. Allen, *Catalogue of the Celtic Coins in the British Museum, with Supplementary Material from Other British Collections, I, Silver Coins of the East Celt and Balkan Peoples*, (ed. J. Kent, Melinda Mays), London, 1987, 80 p., în BSNR, 80–85 (1986–1991), 1992, p. 310–311.

221. *Le professeur Dumitru Berciu à son 70e anniversaire*, în *Dacia*, N.S., 22, 1978, p. 343–347.
222. *Le professeur Dumitru Tudor à son 70e anniversaire*, în *Dacia*, N.S., 23, 1979, p. 347–353.
223. *Bucur Mitrea la 70 de ani*, în *SCN*, 7, 1980, p. 15–24.
224. *Le professeur Emil Condurachi à son 70e anniversaire*, în *Dacia*, N.S., 26, 1982, 1–2, p. 175–179.
225. *Dorin Popescu à ses 80 ans*, în *Dacia*, N.S., 28, 1984, p. 181–182.
226. *Dare de seamă asupra Sesiunii științifice a Institutului de Arheologie, 15–21 mai 1961*, în *SCIV*, 12, 1961, 2, p. 195–202 (coautor).
227. *Sesiunea de comunicări organizată cu prilejul centenarului sistemului monetar național*, în *SCN*, 4, 1968, p. 521–522.
228. *Al II-lea Congres Internațional de tracologie. Rezultate și perspective*, în *RevIst*, 29, 1976, 10, p. 1465–1475.
229. *Al II-lea Congres Internațional de tracologie, București 4–10 septembrie 1976*, în *SCIVA*, 28, 1977, 1, p. 3–18.
230. *Al II-lea Congres Internațional de tracologie, București, 1976*, în *Dacia*, N.S., 21, 1977, p. 5–12 (coautor).
231. *Al IX-lea Congres Internațional de numismatică de la Berna*, în *SCIVA*, 31, 1980, 4, p. 643–644.
232. *Al III-lea Congres Internațional de tracologie, Viena, 2-6 iunie, 1980*, în *Thraco-Dacica*, 2, 1981, p. 237–238.
233. *Principalele rezultate ale cercetării arheologice din anul 1982*, în *RevIst*, 36, 1983, 8, p. 842–844.
234. *A XIX-a Sesiune națională de arheologie*, în vol. *Științele sociale și politice din România (ASSP)*, 2–3, 1985, p. 86–92.
235. *Al XVI-lea Congres Internațional de Științe istorice, Stuttgart, 25 august-1 septembrie 1985*, în *SCIVA*, 37, 1986, 1, p. 3–4.
236. Edith Schönert-Geiss, *Bibliographie zur antiken Numismatik Trakiens und Mösiens (Griechisches Münzwerk)*, Branderburgische Akademie der Wissenschaften, Berlin, 1999, în *BSNR*, 90–91 (1996–1997), 2002, p. 275–277.
237. *Societatea Numismatică Română la un secol de la înființare*, în *BSNR*, 92–97 (1998–2003), 2003, p. 9–17.
238. *Simpozioanele Naționale de Numismatică*, în *BSNR*, 92–97 (1998–2003), 2003, p. 467–469.

V. Necrologie

239. *Prof. dr. docent Theofil Sauciuc Săveanu (1884–1971)*, în *SCIV*, 23, 1972, 1, p. 165–167.
240. *Radu Vulpe (1899–1982)*, în *Thraco-Dacica*, 4, 1983, 1–2, p. 158–162.
241. *Iorgu Stoian (1903–1983)*, în *SCIVA*, 35, 1984, 1, p. 94–95.
242. *Maria Chișescu (1934–1982)*, în *SCN*, 8, 1984, p. 153–155.

VI. Lucrări de popularizare

243. *Un atelier monetar în Dacia*, în *MagIst*, 1, 1968, p. 33–35.
- 241–251. *Neamuri și triburi geto-dace și trace* în *MagIst*, 9, 1986; 1, 5, 9, 1976; 3, 4, 6, 7, 11, 1977; 2, 1980; 3, 1981.
- 252–256. Articole similare în: *Actualitatea Românească*, 28/III, 1978; *Apărarea Patriei*, 36, 1978; *Astra*, 11, 1976, 103; *În slujba patriei*, 46, 1979; 3, 1987.
257. *Poziția fermă împotriva falsificărilor și denigratorilor istoriei noastre*, în *România Literară*, 15, 1986, 5, p. 14–15.
258. *Civilizația geto-dacică*, în *România Liberă*, 18/XII, 1986, p. 1–3.
- 259–265. *Articole de arheologie și istorie veche*, în *Contemporanul*, 1, 6, 1978; 1, 1979; 11, 27, 1980; 25, 35, 1982.

266. *Continuitatea și romanizarea – temelie a formării limbii și poporului român*, în *Orizont* (Timișoara), 15/VIII, 1986, p. 3.
267. *Monedele geto-dacilor din Banat*, în *Flamura- Caraș Severin* (Reșița), 29/VII, 1986, p. 4.
268. *Geto-dacii, ramura nordică a tracilor*, în *Flacăra*, 17/X, 1986.
269. *Istoria politică pînă la Burebista*, în *Flacăra*, 24/X, 1986.
270. *Civilizația geto-dacilor în sec. IV-II î.e.n.*, în *Flacăra*, 31/X, 1986.
271. *Monede în Dacia*, în *Flacăra*, 7/XI, 1986.
272. *Burebista, regele tuturor geto-dacilor*, în *Flacăra*, 14/XI, 1986.
273. *Războaiele daco-romane*, în *Flacăra*, 21/XI, 1986.
274. *Civilizația geto-dacică în perioada Burebista – Decebal*, în *Flacăra*, 28/XI, 1986.
275. *Continuitatea dacică*, în *Flacăra*, 5/XII, 1986.
276. *De la daco-romani la români*, în *Flacăra*, 13/XII, 1986.
277. *Monedele geto-dacilor*, în *Știință și Tehnică*, 1, 1987, p. 25.
278. *Rezultate recente în cercetarea arheologică*, în *Magazin*, II, 1987, 7, 13.
279. *Realizări și perspective ale arheologiei românești*, în *Magazin*, IV, 1988, 1.
280. *Cultura materială pe teritoriul țării noastre între sec. VII-I î.e.n.*, în *Contemporanul*, 19 mai, 1989, p. 8–9.

AREND VINCENT MANUEL HUBRECHT

(8.10.1924 – 27.03.2008)

Primăvara anului 2008 a adus vestea tristă a încetării din viață a lui Arend V. M. Hubrecht, personalitate bine cunoscută în lumea arheologiei romane. Figura sa remarcabilă – atât prin calitățile sale ca om de știință, cât și prin acelea general umane, caracterizate prin generozitate și o înțelegere deplină față de toți și de toate -, a fost o prezență constantă decenii de-a rândul la aproape toate conclavurile specializate despre lumea romană, desfășurate pe tot mapamondul.

Era urmașul unei vechi, înstărite și cultivate familii, deținătoare a unor plantații și fabrici în Indonezia, în anii 1936-1938 tatăl său ajungând să reprezinte ca ambasador Regatul Olandei la București. De atunci datează interesul și simpatia manifestate continuu de către Arend Hubrecht pentru România și români. În acei ani a cunoscut bine elita bucureșteană și a încheiat câteva prietenii cu cei mai apropiați ca vârstă. Oglindind relațiile avute, arhiva familiei a păstrat de la unele personalități din epocă (Regina Maria, Marta Bibescu, prințul Andronic Cantacuzino ș. a.) câteva documente însemnate pentru istoria României (scrisori, fotografii), pe care dr. Hubrecht le-a donat și deus la Arhivele Statului din Iași sau la Biblioteca Filialei Iași a Academiei Române.

A urmat perioada tulbure a războiului, însoțită de toate avaturile cunoscute pentru Olanda și olandezi, când Arend Hubrecht a luat calea refugiului în Elveția și Suedia, unde a încheiat cursurile liceale. Abia după încheierea ultimei conflagrații mondiale a putut să studieze limbile clasice și arheologia la Universitatea din Utrecht, la care își va susține și doctoratul, fiind oprit ca asistent.

Ulterior, va opta pentru a lucra la “Rijksmuseum G. M. Kam” din Nijmegen, al cărui director va fi, începând cu anul 1964, timp de 25 de ani. Se va identifica total cu anticul Noviomagus, la a cărui cunoaștere și înțelegere își va aduce o contribuție continuă și neostenită.

Cu eforturi mari și cu mult consum de inteligență, antichitățile splendide ale muzeului au fost prezentate în expoziții speciale, unele itinerate și în străinătate sau în cadrul seriei *Description of the Collections in the Rijksmuseum G. M. Kam at Nijmegen* (începând cu 1965, aproximativ 20 de volume). În colecția amintită au fost publicate de către reputați specialiști olandezi sau străini, în condiții grafice excelente, diverse categorii de artefacte (bronzurile figurate, *terra sigillata*, gemele, vesela de bronz, monedele etc.) găsite în Nijmegenul roman. Unul dintre volume i se datorează chiar lui A. Hubrecht, care, împreună cu D. W. Mac Dowall și

W. J. A. de Jong, a elaborat un amplu studiu despre monedele romane de la Noviomagus (*The Roman Coins; republic and empire up to Nerva*, Nijmegen, 1992). Tot în această vreme apar în mod regulat periodicele muzeului, unde își găsesc loc și numeroasele sale contribuții arheologice (*Nymaga, Beschrijonig van de verzameling van het Rijksmuseum Kam te Nijmegen* – 5 mari volume între 1977 și 1986).

Mai mult, sub conducerea sa, muzeul din Nijmegen va continua sa fie un centru important pentru studierea civilizației romane, numeroase întruniri internaționale dedicate acestei teme desfășurându-se cu succes prin implicarea esențială a instituției sale (despre bronzurile romane – 1992 sau despre *limes*-ul roman – 1995 etc.); de asemenea, nu trebuie uitat că tot aici vor fi găzduite și numeroase expoziții privitoare la antichitățile aparținând diferitelor provincii ale Imperiului Roman.

Dr. Arend Hubrecht a căutat permanent să stabilească și să dezvolte relații trainice și speciale cu arheologii din România – de care-l legau, după cum menționam, anii tinereții sale –, mobilizând adesea resurse financiare considerabile pentru a facilita participarea lor la reuniunile internaționale de profil sau pentru a veni în sprijinul publicării cercetărilor acestora (numai la Congresul internațional despre *limes* de la Rolduc/1995 au fost invitați 8 români !).

În spiritul celor expuse anterior, se poate înțelege cu ușurință de ce, participant la congresele asupra frontierelor romane, desfășurate în România (Mamaia/1972 și Zalău/1997), Arend Hubrecht manifesta un viu și neconținut interes, nu numai pentru problemele științifice, dar și pentru cele legate de locuri și oameni, pentru care arăta înțelegere și dragoste.

Arheologia romană va fi lipsită în viitor de prezența sa distinsă și luminoasă, dar amintirea sa, caldă și vie, va fi păstrată neștersă de prietenii și colegii români.

Sit tibi terra levis!

VIRGIL MIHĂILESCU-BÎRLIBA

IN MEMORIAM

ALEXANDRU ARTIMON

(14.09.1938 – 08.09.2008)

„Cei vii pomenesc pe cei morți. E o datorie, pe care muritorii și-au statornicit-o, dintru însuș începutul gândului despre moarte...”

V. Pârvan, *Memoriale*, 1923

În a două jumătate a secolului al XX-lea, pe drumul deschis de Ion Nestor, arheologia medievală, în țara noastră, s-a dezvoltat mult, numărul specialiștilor de mare competență a crescut, amploarea cercetărilor și studiilor de specialitate a sporit de la un deceniu la altul. S-a format, treptat, o a doua generație de arheologi medievști din care face parte și Alexandru Artimon, cel care a slujit cu credință, cu o pasiune și tenacitate deosebită muzeografia și arheologia medievală din Moldova, vreme de aproape jumătate de secol.

Am scris în câteva rânduri despre Al. Artimon, în fapt despre cercetările sale arheologice, vizând îndeosebi geneza și evoluția orașelor medievale românești, în special din zona sud-vestică a Moldovei. Urma să spun și apoi să scriu câteva cuvinte cu prilejul aniversării a 70 de ani de la nașterea sa, aniversare pe care a pregătea și aștepta cu înfrigurare pentru ziua de 14 septembrie 2008. Dar timpul n-a mai avut răbdare. S-a întâmplat ca în dimineața zilei de 8 septembrie, ziua Nașterii Maicii Domnului, în vreme ce mă aflam în biserica din satul meu natal, Căciulești-Neamț, să primesc, telefonic, trista veste a încetării din viață, câteva ore mai înainte, a colegului și prietenului meu. Moire s-au grăbit tăindu-i firul vieții pe neașteptate. Tragica întâmplare mă obligă, de acum înainte, când vorbesc despre Al. Artimon, să folosesc doar timpul trecut al verbului „a fi”.

Încep prin a mărturisi că l-am cunoscut pe Al Artimon cu peste jumătate de secol în urmă; am dialogat cu el vreme de exact 50 de ani, din septembrie 1958, când am devenit colegi de facultate, până în septembrie 2008. Am fost colegi de an, de grupă, de cămin, de „viață studentească” în general. Ne-am reîntâlnit, după câțiva ani de la absolvire la Bacău. Am lucrat câteva decenii în același muzeu, am colaborat, cu onestitate și benefic pentru amândoi, pe unele șantiere arheologice, am scris împreună câteva articole și o monografie, așa încât pot spune că ne-am cunoscut bine. Am avut un dialog permanent cu schimburi de idei valoroase în profesie. Am avut uneori păreri contradictorii, dar productive, din care am câștigat amândoi spre beneficiul activității noastre în slujba lui Clio.

Al. Artimon venea din nordul Moldovei. A văzut lumina la 14 septembrie 1938 în satul Coșula, comuna Copălău, din județul Botoșani. Cu studii secundare serioase la vestitul liceu „A.T. Laurian” din Botoșani, după ce a fost un timp profesor suplinitor, între 1958–1963 a urmat cursurile Facultății de Istorie-Filozofie din

cadru Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Dintre profesorii care ne-au marcat deopotrivă evoluția îi amintesc pe Mircea Petrescu-Dîmbovița, academicianul nonagenar de azi, și pe regretații Nicolae Gostar, Constantin Cihodaru, Ilie Grămadă, Vasile Neamțu și Gheorghe Platon, care ne-au orientat și stimulat pasiunea spre cercetare în general, iar primii doi spre arheologie, în special. Al. Artimon a fost un student sânguincios, dornic să-și îmbogățească mereu orizontul cultural-științific, deseori nemulțumit de cât știe, modest, cooperant și respectuos față de profesori și colegi, cu un comportament în limitele normalului, fără excese. La sfârșitul facultății era un tânăr intelectual format, dar îndeosebi promițător.

După absolvirea facultății a funcționat un timp, între 1963–1967, ca director la Muzeul de Istorie din Tg. Neamț, unitate mărunță, cu doar trei angajați, fără posibilități de susținere a unor cercetări arheologice de mai mare amploare, așa cum ar fi dorit, mulțumindu-se doar cu investigații de teren și sondaje care să mențină treaz interesul pentru arheologie, precum cele de la Cetatea Neamțului, Ghindăoani, Ocea, Petricani și Războieni. Trei ani, între 1967–1969, a lucrat ca șef de secție la Muzeul de Istorie din Suceava, unitate muzeistică cu prestigioase tradiții, unde avea mari posibilități de implicare în cercetarea arheologică, fapt care s-a și întâmplat, fiind inclus în colectivele de cercetare a unor importante situri arheologice cum au fost cele din orașul Suceava, în special de la biserica „Sf. Dumitru”, de la cetatea de Scaun, Mănăstirea Slatina, Mănăstirea Putna și Volovăț, la ultimul sit arheologic a condus cercetările realizate. Din această vreme datează unele din primele sale rezultate remarcabile, cum ar fi cele de la Volovăț, unde a dezvelit un interesant lăcaș de cult, datând din secolul al XIV-lea, descoperire de mare importanță pentru perioada de geneză a statalității românești la est de Carpați care l-a propulsat pe Al. Artimon în rândul arheologilor medievali cunoscuți din țara noastră.

Dar adevărata sa consacrare, ca muzeograf și cercetător al genezei orașelor medievale românești de la est de Carpați, avea să aibă loc la Bacău. La îndemnul lui Iulian Antonescu, un deschizător de drumuri în muzeografia și arheologia băcăuană, a venit la muzeul din orașul lui Bacovia unde a avut un câmp larg și posibilități de cercetare, atenția sa îndreptându-se, cu precădere, spre cercetarea genezei și evoluției orașelor medievale Bacău, Adjud și Târgu Trotuș. În cadrul muzeului băcăuan (azi Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”), a fost muzeograf principal, un timp șef de secție, iar între anii 1992–1999, director adjunct. A lucrat în cadrul muzeului și după pensionarea survenită în anul 2001, fără beneficii materiale, până în ultima zi a vieții sale. În paralel a fost angajat, după pensionare, expert arheolog la Direcția Județeană Bacău pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național. A folosit toate posturile ocupate și pozițiile dobândite pe merit în scopul continuării și dezvoltării cercetărilor arheologice și a valorificării științifice a rezultatelor acestor cercetări.

Om care știa ce vrea în viață, și-a îmbogățit permanent informația de specialitate, era la curent cu rezultatele și evoluția cercetărilor în arheologia medievală, a frecventat câteva cursuri de perfecționare, îndeosebi în domeniul muzeografiei, a participat timp de peste patru decenii la sesiunile științifice anuale de rapoarte arheologice, la numeroase Sesiuni științifice, simpozioane și colocvii, la nivel național și zonal.

A efectuat cercetări, prin sondaje și săpături metodice de amploare cum au fost cele de la Volovăț, Bacău-Curtea domnească, Ștefan cel Mare-Bacău și Târgu Trotuș, în peste 20 de situri arheologice, a valorificat științific câteva tezaure monetare, fiind autor sau coautor al unor articole privind tezaurele de la Ghindăoani, Suceava, Mănăstirea Cașin, Cleja, Drăgești-Tătăraști, Budești-Plopana și Ștefan cel Mare-Bacău. A avut preocupări pentru recuperarea unor informații din izvoarele scrise medievale privind viața urbană.

Opera sa științifică s-a concretizat în 8 cărți de autor și coautor, în peste 75 de articole, studii și rapoarte arheologice, tipărite în prestigioase reviste de specialitate, precum SCIV/SCIVA, Carpica, Materiale și Cercetări Arheologice, Anuarul Muzeului Județean Suceava, Studii și Comunicări Vrancea, Revista Muzeelor și Monumentelor, Analele Brăilei, Arheologia Medievală, Cronica Cercetărilor Arheologice, Studia Antiqua et Archeologica, Revista de Istorie-Zargidava, Acta Bacoviensis ș.a. A publicat cca. 50 de articole, recenzii și note în reviste de specialitate sau reviste de cultură importante, precum revista de cultură Ateneu, Sinteze și Vitraliu-periodic al Centrului Cultural Internațional „George Apostu”. Pentru popularizarea rezultatelor cercetărilor sale arheologice, îndeosebi după 1989, a folosit și oportunitățile oferite de posturile de radio și televiziune locale și naționale.

Fiecare din cărțile, studiile și articolele scrise de Al. Artimon își are importanța sa și se constituie în cărămizi la ceea ce numim istoria și arheologia medievală a spațiului est-carpatic. Eforturile sale au fost răsplătite deseori și printr-o șansă extraordinară. Se poate spune că Al. Artimon a fost un arheolog norocos. De la începutul carierei sale a avut șansa să dezvelească resturile unui edificiu de cult din secolul al XIV-lea la Volovăț-Suceava. În timpul cercetărilor de la o curte boierească din sec. XVI–XVII, de la Ștefan cel Mare-

Bacău, din peretele unui martor dintre case, au apărut 42 de monede de aur, în fapt ducați emiși de dogii venețieni în sec. XVI–XVII. În timpul cercetărilor din perimetrul Curții Domnești de la Bacău din epoca lui Ștefan cel Mare, în extremitatea estică a terasei, care ar fi putut rămâne necercetată, a dezvelit un interesant turn locuință de apărare a Curții Domnești. Și exemplele ar putea continua.

Lucrările care l-au consacrat și l-au făcut un nume de notorietate în arheologia medievală referitoare la geneza și evoluția orașelor din zona sud-vestică a Moldovei rămân cele trei monografii realizate după o lungă perioadă de acumulare, de cercetare cu șpaclul în mână, și de maturizare științifică a autorului, pe care la menționăm în ordinea apariției: *Bacău-reședință voievodală* (1996, realizată în colaborare), *Civilizația medievală urbană din secolele XIV–XVII (Bacău-Tg. Trotuș-Adjud)*, tipărită în 1998 și *Orașul medieval Trotuș în secolele XIV–XVII. Geneză și evoluție*, apărută în 2003.

Lucrarea tipărită în 1998, cu un titlu aproape neschimbat, *Civilizația medievală urbană din SV Moldovei în secolele XIV–XVII*, a fost susținută ca teză de doctorat, în ziua de 1 mai 1999, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, având drept conducător științific pe distinsul medievist prof. univ. dr. Victor Spinei, membru corespondent al Academiei Române.

Contribuțiile științifice ale dr. Al. Artimon au sporit substanțial cunoașterea genezei și evoluției orașelor medievale din sud-vestul Moldovei. Nimeni dintre cei care se ocupă azi și în viitor de o asemenea problemă nu poate ignora preocupările și rezultatele muncii arheologului dr. Al. Artimon. Dovadă a importanței cercetărilor sale este și faptul că articolele, studiile și monografiile elaborate sunt mereu citite și citate în lucrări de specialitate. Prin contribuțiile sale științifice Al. Artimon rămâne un nume de referință în elita arheologilor medieviști din țara noastră.

Dr. Al. Artimon a fost un soldat credincios, muncind pe șantierele arheologice până la sacrificiu și vreme de aproape jumătate de secol a mers consecvent, cu o voință și tenacitate rar întâlnite, sub „flamura arheologiei medievale”, ca să folosim sintagma unui remarcabil medievist, cum este prof. univ. dr. Victor Spinei, care i-a cunoscut activitatea, l-a încurajat în multe momente ale vieții și i-a apreciat rezultatele cercetărilor arheologice.

Contemporanii l-au apreciat și stimat pe dr. Al. Artimon, trecut în lumea celor dreți la 8 septembrie 2008. L-au distins cu titluri, diplome și ordine naționale, între care menționăm doar titlul de Cetățean de onoare al comunei Tg. Trotuș (2003), Diploma de merit a Ministerului Culturii și Cultelor (2003) și Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler (2004). Dar cea mai mare recunoștință din partea noastră, a celor de azi și a celor ce vor veni alături și după noi, este să-i păstrăm o vie amintire, să-i prețuim munca, tenacitatea-i exemplară manifestată până în ultima zi a vieții, și să-i continuăm opera.

Arheologului care o viață de om a „scormoni” cu șpaclul în „arhivele pământului”, pentru a scoate la lumină dovezi de civilizație medievală, să-i spunem la despărțire doar: SIT TIBI TERRA LEVIS.

IOAN MITREA

OCTAVIAN ILIESCU

(22.08.1919 – 24.10.2009)

Ca în atâtea cazuri, timpul nu a mai avut răbdare și ne dezoacă socotelile sau dorințele. Textul acesta fusese pregătit pentru a marca cea de a 90-a aniversare a lui Octavian Iliescu, patriarhul numismaticii românești. În dimineața zilei de 24 iunie viața acestuia s-a întrerupt, pe neașteptate, cu mai puțin de două luni înainte de a fi împlinit cei 90 de ani, pe care ne pregăteam să-i celebrăm.

În genere, nu este ușor să aduni în câteva mii de cuvinte o viața de om așa cum a fost, cu atât mai puțin viața unui om care a avut nu doar privilegiul de a trăi aproape un secol, dar a avut și o existență complexă, marcată de o activitate creatoare extraordinară de diversă în domeniul istoriografiei. Viața lui Octavian Iliescu a traversat părți din două veacuri, situate la cumpăna a două milenii. Ea s-a derulat pe fundalul uneia dintre cele mai complexe și agitate perioade din istoria noastră și a lumii.

Octavian Iliescu s-a născut la un an după terminarea oficială a Primului Război Mondial, dar într-o vreme când pacea nu era definitivă, armata română fiind încă mobilizată contra Ungariei Sovietelor, la Budapesta. A văzut lumina zilei într-o Românie devastată de război, dar întregită și plină de speranțe, după realizarea idealului național. Și-a trăit copilăria și tinerețea sub trei regi și trei dictaturi, despărțite de un pustiu al Doilea Război Mondial. A fost martorul creșterii și descreșterii României Mari, asistând la dezmembrarea și prăbușirea ei în cursul fatidicei veri a anului 1940. A participat la cel de al Doilea Război Mondial, trăind și drama înfrângerii și ocupației țării de către sovietici, urmată de instalarea pentru mai bine de cinci decenii a comunismului.

Și-a trăit anii maturității sub dictatura comunistă, nu numai ca un subiect pasiv al evenimentelor, ci fiind el însuși afectat „pe viu” de efectele stalinismului și, apoi, de cele ale dezghețului naționalist, care i-au urmat, în anii 1960–1970. A traversat întreaga epocă a domniei lui Nicolae Ceaușescu, cu iluziile ei inițiale dar și cu marile umilințe de toate felurile, care i-au urmat. Nu s-a înscris în Partidul Comunist Român, deși i s-au făcut oferte.

A apucat să vadă și prăbușirea sistemului comunist, în decembrie 1989. La senectute, a re trăit încă o dată marile speranțe de revenire la normalitatea istoriei și de reconectare a țării la tradițiile democrației antebelice și a împărtășit dezamăgirea majorității cetățenilor față de schimbările lente și contradictorii din societatea noastră, produse din anii 1990 până azi. Fără a deveni în mod formal membru al vreunui partid, la începutul lui '90, Octavian Iliescu s-a implicat în dezbaterile furtunoase privind viitorul politic al României post-comuniste, colaborând, cu numeroase articole apărute, la ziarul *Cotidianul*.

Octavian Iliescu s-a născut în ziua de 22 august 1919, la Craiova, în familia unui magistrat. A fost primul născut din cei trei copii ai familiei, fiind urmat apoi de o soră și un frate. Tatăl său, Octavian Iliescu, era nu numai un om dedicat idealului justiției, dar și unul interesat de dezbaterile de idei privind mai buna și dreapta organizare socială a lumii, problemă care îi frământa pe mulți intelectuali de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Educația primită în familie, deschiderea enciclopedică și spiritul

tolerant vor marca întreaga viață și formație profesională a copilului și, ulterior, a maturului Octavian, alintat de cei apropiați cu numele de *Octav*.

Studiile primare, secundare și liceale le-a urmat la Balș și Craiova, unde a absolvit cu rezultate excelente Colegiu Național „Carol I”. Acest liceu era, înainte de cel de al Doilea Război Mondial, nu numai cel mai prestigios locaș de învățătură al Olteniei, dar și una dintre școlile de elită ale României acelor vremuri. În 1938, s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1942. Odată terminată facultatea, a fost mobilizat vreme de doi ani, până în toamna anului 1944, urmând cursurile școlii de ofițeri de rezervă și apoi efectuând serviciul în diverse unități militare din țară.

După reinserarea sa în viața civilă, Octavian Iliescu a decis să urmeze o carieră de jurist, în cadrul Baroului de Ilfov și București. Aceasta a fost însă una foarte scurtă, fiind rapid curmată de politica de cadre a Partidului Comunist Român. Conform practicilor vremii, în 1950 a fost îndepărtat din Barou, sub pretextul „comprimării” numărului excedentar de juriști, deveniți inutili într-un regim bazat pe încălcarea fățișă a oricărei legi, norme sau reguli scrise sau nescrise. În realitate, scoaterea din Barou a lui Octavian Iliescu s-a făcut pentru că nu era membru al Partidului Muncitoresc Român. Din fericire, având în vedere originea sa „nesănătoasă”, nu a fost trimis decât la „munca de jos”. Pentru o vreme a fost dulgher într-o echipă care lucra la întreținerea lacurilor din parcurile capitalei, pentru ca, ulterior, să fie promovat funcționar (tehnician) la Întreprinderea Canal-Apă-Salubritate București. Privat de posibilitatea de a profesa în domeniul juridic, pentru care se pregătise, Octavian Iliescu a fost obligat să-și aleagă o nouă cale în viață, aceea de istoric.

Anul 1951 va reprezenta un moment de cumpănă în viața personală și profesională a lui Octavian Iliescu, el devenind, rând pe rând, colaborator extern, apoi asistent II și, în cele din urmă, cercetător la Institutul de Istorie al Academiei R.P.R. din București (azi Institutul de Istorie „N. Iorga”). Alegerea lui ca membru al colectivului prestigiosului institut nu a fost doar rodul unei întâmplări fericite. Ea se datora faptului că, deja la începutul anilor '50, tânărul Octavian Iliescu era deja cunoscut și recunoscut în lumea istoricilor, datorită articolelor de numismatică antică și medievală românească, publicate în diverse periodice. Era socotit nu numai un bun cunoscător al monetăriei medievale românești, dar și o persoană având temeinice cunoștințe de istorie. La Institutul de Istorie, el va începe o carieră științifică de excepție, care îi va permite valorificarea vastelor sale cunoștințe, nu numai de numismatică, dar și de istorie economică, politică și a ideilor, propulsându-l în fruntea domeniului numismaticii și făcându-l cunoscut și apreciat atât în țară, cât și în străinătate.

Între anii 1953–1954, va fi angajatul Muzeului Băncii de Stat a R.P.R. (după ce muncise timp de un an, fără să fie plătit), iar după desființarea acestuia, la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române (1954–1978), care a absorbit colecțiile și personalul Muzeului Băncii (din care făceau parte și Corneliu Secășeanu și doamna Ileana Băncilă). Aici va colabora, până în 1958, cu academicianul Constantin Moisil, cu care, de altfel, era în contact încă din anii studenției. Octavian Iliescu începuse să frecventeze Cabinetul Numismatic în perioada studenției, beneficiind foarte de timpuriu de importanta bibliotecă științifică a acestei instituții și căpătând acces la colecții. În plus, în anii 1942–1944, ori de câte ori s-a aflat în București, a participat la reuniunile Societății Numismatice Române, susținând adesea comunicări sau luând parte la dezbaterile pe marginea acestora.

Timp de două decenii, între anii 1959–1978, Octavian Iliescu a fost șeful Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, contribuind la îmbogățirea, organizarea colecțiilor și la valorificarea științifică și expozițională a excepționalului tezaur numismatic al instituției. Activitatea publicistică intensă, ca și competența și spiritul său deschis și generos l-au făcut cunoscut și apreciat nu numai în rândul arheologilor, istoricilor sau muzeografilor din țară, dar și în rândul cercetătorilor străini. Marii numismați Tommaso Bertelè, David M. Metcalf, Philip Grierson, Cécile Morrisson, Todor Gerasimov, Sergije Dimitrijević, Karel Kastellin, Lajos Huszár, dar și istorici, precum Geo Pistarino sau Michel Balard, ca să-i menționez doar pe câțiva dintre cei care au purtat o îndelungată corespondență cu Octavian Iliescu, schimbând idei și publicații, în ciuda barierelor birocratice ale „Cortinei de Fier” sau suspiciunii viscerale manifestate de regimul comunist față de orice gen de contact cu „străinii”, inclusiv cu cei proveniți din statele „frățești”.

Una din cele mai grele lovituri ale sorții a reprezentat-o momentul când, în aprilie 1978, a fost îndepărtat, împreună cu uriașa colecție numismatică, din Biblioteca Academiei Române. Desființarea Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române și înlăturarea lui Octavian Iliescu s-au datorat manevrelor oculte ale unor angajați puși în fruntea instituției ca să aplice politica ceaușistă de distrugere a elitelor. Prin ținuta lui profesională și morală impecabilă, prin recunoașterea internă și internațională a

activității sale, Octavian Iliescu devenise un obiectiv care trebuia eliminat din cadrul Bibliotecii Academiei, chiar dacă aceasta s-ar fi făcut cu prețul cedării unei colecții inestimabile, cum era cea a Cabinetului Numismatic. În calitate de martor direct al celor petrecute, trebuie să afirm cu tărie, pentru posteritate, că scoaterea Cabinetului Numismatic și a șefului acestuia din Biblioteca Academiei, nu au fost rezultatul materializării pe plan local al unor decizii venite, inițial, de la C.C. al P.C.R., ci urmarea unor mașinațiuni interne. Am simțit nevoia să fac aceste precizări pentru că, după 1990, aceleași persoane care au fost direct implicate în desființarea Cabinetului Numismatic și îndepărtarea lui Octavian Iliescu, s-au metamorfozat, peste noapte, în arhangheli neprihăniți și victime ale „vechiului regim”, care vituperau cu mânie „monstruoase” abuzuri ale P.C.R. (deși... erau cu toții foști secretari de partid, cu vechi ștate de serviciu).

Ultimii ani ai carierei „instituționale” a lui Octavian Iliescu s-au petrecut la Muzeul Național de Istorie a României, instituție la crearea căreia contribuise în anii 1968–1971. Din păcate, și de aici a trebuit să plece mult prea devreme, fiind pensionat „din oficiu”, în 1982, deși era încă în plină putere creatoare. Și în acest caz, obtuzitatea și micimea de caracter a vremelnicilor conducători ai muzeului se ciocneau de savantul și omul Octavian Iliescu, care-i eclipsa și îi deranja, numai și prin simpla lui existență sau prezență.

În ciuda faptului că devenise pensionar și în pofida problemelor de sănătate, ale sale și soției sale, care vor fi nu puține sau ușoare, Octavian Iliescu a continuat o bogată activitate de cercetare, încununată de apariția a numeroase publicații de mare valoare, care au văzut lumina tiparului între anii 1983 și 2002.

După 1990, a fost reangajat ca cercetător științific la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, în același loc în care își începuse cariera în urmă cu aproape 40 de ani ... Pentru el, munca la Institutul de Istorie a fost nu numai o mare bucurie, dar și o binemeritată reparație morală pentru umilințele și nedreptăților îndurate după 1978.

Contactul lui Octavian Iliescu cu numismatica a început de timpuriu, de la vârsta de nouă ani, când a pus bazele unei colecții de monede, pe care o va îmbogăți apoi vreme de aproape șapte decenii. Interesul pentru monedele vechi îl va aduce în contact cu numismații craioveni cei mai de seamă din acei ani: dr. Aurel Metzulescu, Constantin S. Nicolaescu-Plopșor, Luigi Gattorno, dar și cu cei mai importanți numismați profesioniști și amatori ai României acelor vremuri: prof. Constantin Moisil, dr. George Severeanu, Corneliu Secășeanu, dr. Heinrich Bursztyn, doamna Mina Paucker, ing. Octavian Luchian, Ilie Țabrea, Irimia Damian. Dintre aceștia, A. Metzulescu, C. S. Nicolaescu-Plopșor i-au fost primii mentori, care i-au influențat decisiv cariera viitoare, iar mai apoi, C. Moisil, căruia, de altfel, îi va succeda la șefia Cabinetului Numismatic, în 1958.

Dr. Metzulescu, pe care domnul Octavian Iliescu mi l-a descris adesea, în cuvinte calde, i-a deschis colecția de monede antice și medievale, iar C. Nicolaescu-Plopșor i-a pus la dispoziție nu numai colecția sa numismatică, dar și pe cea a Muzeului Olteniei. Excentricul boier-arheolog și istoric oltean i-a împrumutat lucrări esențiale de numismatică și istorie, ceea ce l-a ajutat pe adolescentul și tânărul O. Iliescu să treacă acel prag inefabil care-l desparte pe colecționarul amator de numismatul sau istoricul profesionist. Tot Nicolaescu-Plopșor i-a „nășit” și începutul activității de publicistică științifică. Primele încercări științifice ale foarte tânărului Octavian Iliescu au văzut lumina tiparului în paginile revistei *Oltenia* (era în anii 1940–1942, când autorul era încă student).

De la data de 4 decembrie 1938, Octavian Iliescu devine membru al Societății Numismatice Române, în a cărei conducere a și activat vreme de 60 de ani, până în 1998. El a fost nu numai cel mai vârstnic membru al Societății, dar și singurul care i-a fost membru timp de peste șapte decenii ! Și în acest caz, Octavian Iliescu a asigurat continuitatea între generațiile formate în perioada antebelică și cele ridicate în anii de după război, ori membrii cei mai tineri sau foarte tineri ai comunității numismatice din România, afirmați în cursul ultimelor trei decenii. El a fost singurul contemporan în viață care a cunoscut doi dintre membri fondatori ai Societății Numismatice: pe dr. George Severeanu și pe Victor N. Popp, dar și pe Prof. C. Moisil. De asemenea, el a fost singurul membru al SNR care a participat la congresele anuale de numismatică și arheologie, organizate în cursul anilor '30 în diferite orașe ale României Mari (elev de liceu fiind, a luat parte la congresul desfășurat la Craiova, în 1934, pe când avea doar 15 ani). În decembrie 2008, ca semn al recunoașterii unei vieți profesionale de excepție și a dedicației cu care a militat pentru aplicarea statului organizației, Octavian Iliescu a fost proclamat președinte de onoare al Societății Numismatice Române, cinste de care s-au bucurat odinioară Dimitrie A. Sturdza și Emil Condurachi.

După cum mi-a mărturisit-o într-una din convorbirile noastre, fiind încă elev al școlii secundare, a intenționat să scrie ... un dicționar numismatic (idee la care, de altfel, nu va fi renunțat timp de decenii și, care, în final, va vedea lumina tiparului numai după aproape 70 de ani). Primul mic articol de numismatică l-a publicat în 1940, când avea 19 ani. El privea tezaurul de monede romane republicane descoperit la Căpreni (jud. Dolj). De atunci, a publicat 527 de studii, articole, note și recenzii, precum și câteva volume. Lor li se

adaugă un număr de articole pe teme literare, dar și politice, acestea din urmă publicate în *Pământ românesc. Revistă de orientare națională, culturală, socială* (1941), editată de acad. C. Rădulescu-Motru; după 1990, îl găsim pe Octavian Iliescu în *Cotidianul*.

Interesul științific al lui Octavian Iliescu a acoperit întregul spectru al numismaticii, de la cea veche: greacă, daco-getică și celtică, romană, bizantină, medievală românească, balcanică și vest-europeană sau islamică, până la cea modernă și contemporană, precum și arta medaliei, dar și domenii apropiate, cum ar fi cele ale heraldicii, sigilografiei, metrologiei și glipticii sau arheologiei.

Primele sale articole priveau mai ales descoperiri de monede antice, cu precădere cele de denari romani republicani și imperiali. În ciuda abordării și a altor câmpuri ale numismaticii, domeniul monetăriei antice a continuat să-l intereseze până în anul 2007. În acest sens, îi datorăm lui Octavian Iliescu contribuții esențiale privind monetăria arhaică a cetății Istros, metrologia emisiunilor autonome de la Callatis și Tomis, atribuirea unor stateri de tip pseudo-Alexandru al III-lea și pseudo-Lysimachos atelierelor de la Callatis, Histria și Tomis, precum și privitoare la monetăria și daco-getică și dezvoltarea economiei monetarizate în teritoriile locuite de către aceștia. În acest din urmă domeniu amintesc numai importanța istorică a identificării corecte a nominalului singurei emisiuni dacice de aur semnate cu numele Koson, ca fiind *stateri* și nu *aurei*, cum au afirmat-o, vreme îndelungată, savanți străini și români de prestigiu, din secolele XVIII–XX. S-a ocupat cu multă competență de problematica iconografiei monetare a celților răsăriteni și daco-geților.

Tot lui Octavian Iliescu îi datorăm publicarea multiplilor de aur romani și bizantini din colecția Academiei Române, inclusiv a unor tipuri inedite. A adus contribuții esențiale la studiul lingourilor romane de aur din secolele IV–V.

Nu mai puțin importante sunt editările de tezaure antice făcute de Octavian Iliescu (tezaurele de la Dăieni, Mărășești, Rasa, Videle, Hinova, Copăceni, Tulghieș, Mănăstirea, Comana, Crevedia, Murighiol, Mera-Arva, Segarcea, Odobesti, Amăreștii de Jos, Bârca, Căpreni, Dobridor, Moțaței, Vârtopu, Măcin-Suluc). După cunoștințele mele, publicarea în colaborare cu Suzana Dumitriu, a tezaurului monetar de la Hinova, reprezintă prima editare de către cercetătorii români, conformă cu standardele științifice europene (descrierea detaliată, prezentarea tuturor parametrilor tehnici și ilustrarea completă și de calitate a pieselor), a unei descoperiri de monede daco-getice sau celtice dunărene.

Deși are contribuții esențiale privind numismatica antică, Octavian Iliescu poate fi considerat și ca adevăratul întemeietor al cercetărilor privind numismatica bizantină și islamică în România, multe dintre studiile sale, în acest domeniu, fiind fundamentale pentru cercetarea modernă a acestor subiecte citate în marile sinteze occidentale. Cele câteva contribuții publicate până la Octavian Iliescu, în această materie, de către Wilhelm Knechtel, C. Moisil sau I. Minea sunt doar simple exerciții bazate mai degrabă pe impresii și generalizări pur fictive, decât pe analiza datelor oferite de descoperirilor reale și, ca urmare, sunt lipsite total de consistență. Octavian Iliescu a fost primul cercetător român care a început să adune, să studieze și să facă cunoscute descoperirile monetare bizantine din secolele XI–XIV, din regiunea noastră. El a dovedit rolul important jucat de moneda bizantină târzie pe întreg spațiul românesc, în faza finală a formării și afirmării statelor medievale locale. Subiectul a fost tratat în mai multe studii privitoare la rolul hiperperului bizantin în viața economică și politică a zonei Dunării de Jos, ca și a impactului avut de acesta, în secolul al XIV-lea, în Țara Românească. Octavian Iliescu a fost primul numismat din lume care a identificat emisiunile de aur din perioada niceeană a domniei lui Mihail al VIII-lea Paleologul (1259–1261), deschizând calea stabilirii unei cronologii mai precise a monetăriei acestui împărat. Tot lui îi datorăm publicarea sistematică, încă din anii '60 a descoperirilor de monede de bronz emise după reforma lui Alexios I, fiind de altfel și primul numismat român care a asimilat și folosit contribuțiile revoluționare ale lui Michael F. Hendy, privind monetăria bizantină din anii 1081-1261. În numeroasa serie de lucrări dedicate monetăriei bizantine târzii, trebuie să remarcăm și prima publicare a descoperirilor dintr-o mare stațiune arheologică de la Dunărea de Jos – Păcuiul lui Soare (Vicina medievală).

Fără îndoială, domeniul său favorit a fost cel al numismaticii medievale românești (muntenești, moldovenești), precum și a celei dobrogene. În acest câmp vast al cercetării, Octavian Iliescu a continuat, a extins și mai ales a modernizat studiile începute în urmă cu 140 de ani în urmă de către Sturdza, Docan, Severeanu și Moisil, aducându-le mai aproape de nivelul atins de investigațiile savanților europeni ai secolului al XX-lea. O simplă privire pe lista sa bibliografică este suficientă pentru a înțelege cât de multe noutăți a adus Octavian Iliescu în privința cercetării producției și circulației monetare în spațiul românesc.

Încă din anii tinereții, Octavian Iliescu a studiat cu pasiune marile probleme ale monetăriei Țării Românești, subiect care, de altfel, s-a bucurat în mod constant de atenția sa, de-a lungul întregii sale cariere. Și contribuțiile au fost pe măsură. În acest sens, aș aminti identificarea și editarea unor tipuri monetare

necunoscute anterior, de la Mircea cel Bătrân, Dan al II-lea, Vlad al II-lea și Basarab al II-lea, reatribuirea unor emisiuni publicate anterior, lui Vlad al III-lea Țepeș și Laiotă Basarab, precum și numeroase variante noi ale emisiunilor lui Vladislav I, Radu I, Mircea cel Bătrân, Vlad I sau Dan al II-lea.

Octavian Iliescu a urmărit să deslușească mai clar evoluția generală a sistemului monetar muntean în cursul secolelor XIV–XV, organizarea producției și distribuției monetare, precum și repartitia monetărilor pe cuprinsul principatului Țării Românești. Să spunem și că a propus, încă din 1956, un sistem riguros de clasificare a emisiunilor muntenești, bazat pe schimbările periodice ale tipurilor monetare și siglelor, sau ale altor elemente utilizate în atelierele din zonă, pentru marcarea și controlul producției monetare. Principiile pe care se bazează sistemul său de clasificare sunt viabile și azi și pot servi ca bază de discuție pentru altele noi, care să încorporeze rezultatele cercetărilor ulterioare, datele oferite de analizele atomice și nucleare, de studiile metrologice și de informațiile cronologice despre tezaurile apărute după 1956.

În 1956, a publicat o mini-monografie privitoare la emisiunile monetare ale lui Vladislav I, urmată apoi de altele dedicate emisiunilor lui Laiotă Basarab (1975), Vlad I (1988) și recent, de un volum dedicat monetăriei lui Mircea cel Bătrân (2008). Aceasta din urmă este singura sinteză cuprinzătoare a activității monetare a unui principe medieval român, existentă, până în prezent, în literatura noastră de specialitate.

Deși mai puțin numeroase decât cele consacrate monetăriei Țării Românești, contribuțiile lui Octavian Iliescu privitoare la monetăria moldovenească sunt, de asemenea, foarte importante. Astfel, el a publicat un nou tip monetar din secolul al XV-lea și a identificat corect existența unor monede divizionare în vremea lui Petru I. De asemenea, a editat variante noi ale emisiunilor lui Alexandru I și Iliăș. Împreună cu C. Matasă și V. Mihăilescu-Bîrliba, a identificat o serie de emisiuni de tip imitativ, având ca prototip monetăria polono-lituaniană, fapt ce deschide o pagină nouă din istoria monetară a Moldovei secolului al XVI-lea. Micromonografia dedicată monetăriei lui Ștefan al III-lea cel Mare rămâne, nu numai un model de abordare complexă a fenomenului monetar din spațiul medieval românesc, dar și una din cele mai importante contribuții numismatice la istoria Moldovei. Propunerea de clasificare și datare a emisiunilor monetare din vremea lui Alexandru I, Iliăș, Ștefan al II-lea, Petru al III-lea și Ștefan cel Mare elaborată de către Octavian Iliescu rămâne valabilă, în cea mai mare parte, și în prezent, rezistând și ea probei timpului. Mai multe studii au fost dedicate și emisiunilor monetare moldovenești de tip imitativ, din cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea, din vremea lui Dabija Vodă.

Trecând în revistă opera numismatică a lui Octavian Iliescu, nu putem să nu menționăm câteva studii decisive privind organizarea politică a țărilor române în secolele XIV–XV, cum ar fi cele referitoare la domniile asociate, sau cele care au vizat reconstituirea capacității economice și financiare, în vremea lui Basarab I, Vladislav I și Petru I. O altă serie de contribuții au analizat dezvoltarea economiei monetare în spațiul românesc în secolele XIV–XVII. După părerea mea, studiul privitor la aportul numismatice la studierea domniilor asociate este cea mai importantă contribuție numismatică adusă până acum la cunoașterea istoriei noastre medievale.

Lui Octavian Iliescu îi datorăm două sinteze moderne privind evoluția fenomenului monetar în spațiul românesc din secolul al XIV-lea până la 1867 (1964/1997 și 1970), care își păstrează și azi utilitatea.

Octavian Iliescu a fost deschizător de drumuri și în ceea ce privește studierea monetăriei medievale dobrogene. El a identificat primul emisiunile formațiunilor politice creștine din nordul Dobrogei, vasale Hoardei de Aur, ca și existența unor sisteme monetare locale în marile centre comerciale dunărene de la Chilia și Licostomo, în cursul celei de a doua jumătăți a secolului al XIV-lea.

Sunt convins că, în mod obiectiv, orice investigații viitoare asupra monetăriei medievale românești vor trebui să pornească de la stadiul la care le-a lăsat Octavian Iliescu, iar cei 50 de ani în care a dominat domeniul numismatice medievale românești (1951–2001) merită, pe drept, să fie calificați drept „epoca” lui în istoria acestei științe.

Un alt capitol al numismatice în care cercetările lui Octavian Iliescu au jucat un rol fundamental sunt cele legate de monetăria orientală. Anterior, în acest domeniu, nu putem menționa decât o singură contribuție valabilă, cea privind monedele otomane din tezaurul de la Țițești, publicată de C. Moisil, în 1916. Octavian Iliescu a inaugurat, nu numai la noi, dar și în întreaga Europă de Sud-Est, studiile asupra emisiunilor monetare ale Hoardei de Aur. Publicarea tezaurului de la Oțeleni (1964) constituie și azi un model în abordarea acestor descoperiri, de mare importanță istorică, dar și de mari dificultăți paleografice. Ulterior a publicat (împreună cu G. Simion și P. Țărălungă) date despre monedele Hoardei de Aur din tezaurile de la Uzumbair (com. Mihail Kogălniceanu, jud. Tulcea) și Prăjești (jud. Bacău). Cu ocazia editării descoperirilor monetare izolate de la Păcuil lui Soare, Octavian Iliescu a publicat și numeroase monede de bronz ale suveranilor Hoardei de Aur. Octavian Iliescu a fost primul cercetător care a pus în evidență prezența unor numeroase monede de tip

imitativ, urmând prototipuri din monetăria Hoardei de Aur, în cadrul descoperirilor din Dobrogea și Moldova, deschizând un nou capitol în numismatica medievală a zonei gurilor Dunării din secolele XIII–XIV. Studiind aceste descoperiri, Octavian Iliescu a identificat primele emisiuni care puteau fi atribuite cu certitudine lui Noghay, unul din marii lideri ai Hoardei de Aur la sfârșitul secolului al XIII-lea, precum și variante necunoscute, la vremea respectivă, ale emisiunilor de argint ale hanilor Tula Bugha și Toqta. Octavian Iliescu a publicat și cea mai recentă monedă de argint a Hoardei de Aur cunoscută în Dobrogea, un dirhem al lui Ordu Malik, din tezaurul de la Văcăreni, precum și primele monede ale Hanatului Crimeei descoperite pe teritoriul românesc.

Tot Octavian Iliescu a publicat și prima monedă indiană de aur, descoperită, nu numai pe teritoriul României, dar și în Europa de Sud-Est și Centrală. Este vorba despre o tankah a Sultanatului de Delhi, bătută în 1351 (752 A. H.), de către efemerul sultan Mahmud ibn Toghluq, care face parte din tezaurul de la Brăiești (jud. Botoșani). Până în prezent, aceasta reprezintă cea mai vestică descoperire a unei monede medievale indiene cunoscută pe teritoriul european.

Între contribuțiile sale de pionierat pot fi socotite, nu numai publicarea modernă a unor tezaure de monede otomane din secolul al XV-lea din Muntenia și Moldova, dar și identificarea mențiunii folosirii dirhemilor otomani (șahinii) în documentele de cancelarie din Țara Românească, la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea.

Remarcabile sunt și lucrările lui Octavian Iliescu privind monetăria medievală central și vest-europeană. În 1943, a publicat primul tezaur de denari de tip Friesach descoperit pe teritoriile de la sud de Carpați, cel apărut la Filiași (jud. Dolj). Descoperirea cuprindea monede emise în secolele XII–XIII în Styria, Carinthia, Austria, Köln și Anglia. Tezaurul a fost ascuns cu prilejul invaziei mongole din anii 1241–1242. În anii '70 i-au apărut două contribuții de mare valoare privind descoperirile de monedă genoveză (și a posesiunilor ei levantine) și venețiană din România, ale căror concluzii istorice sunt decisive pentru înțelegerea impactului marelui comerț internațional, desfășurat în secolele XIII–XV în zona Mării Negre și a gurilor Dunării, asupra dezvoltării economice, politice și culturale a societății românești. Semnificația istorică a studiilor lui Octavian Iliescu asupra monetăriei coloniale genoveze depășește cu mult importanța locală sau regională, constituind o contribuție majoră la numismatica europeană a Evului Mediu târziu.

Octavian Iliescu a avut preocupări și în ceea ce privește monetăria pre-modernă și modernă europeană și românească. În acest sens, a editat emisiuni necunoscute (transilvănene sau contemporane românești), studii privitoare la emisiunile imitative moldovenești din secolul al XVII-lea, sau cataloage ale monedelor de aur europene din secolele XIV–XX, din grupa ducaților și multiplilor lor (așa zisii „galbenii mari”), precum și ale emisiunilor curente românești din anii 1867–1969.

În decursul lungii sale cariere științifice, Octavian Iliescu s-a ocupat și de medalistica românească și străină privitoare la istoria noastră, precum și de heraldică, sigilografie, metrologie și gliptică, aducând și în aceste domenii contribuții originale. A publicat un repertoriu al sigiliilor românești din secolele XIV–XVI, păstrate, la începutul secolului al XX-lea, în Arhiva municipală a Brașovului, adunate de I. Bogdan. Publicarea acestui catalog este, azi, singura mărturie care rămâne despre conținutul manuscrisului lui I. Bogdan, care a fost distrus în decembrie 1989, ca urmare a incendiului criminal care a devastat Biblioteca Centrală Universitară.

În ceea ce privește medalistica, trebuie subliniată importanța catalogului de medalii românești și străine cu tematică românească, publicat în 1999, în colaborare cu Al. Ievreinov, N. Curdov și Maria Duțu, care este cel mai complet repertoriu în domeniu. Și studiile sale de metrologie antică vest-pontică au fost și rămân lucrări de referință.

Octavian Iliescu a avut și preocupări arheologice și a publicat un număr mare de tezaure de aur din epoca bronzului, între care se remarcă cele de la Perșinari (jud. Dâmbovița), Sacoșu Mare (jud. Timiș) și Căuaș (jud. Satu Mare). Splendidului tezaur de pumnale și spade de la Perșinari i-a dedicat chiar mai multe studii, apărute în țară și în străinătate.

Nu mai puțin interesat s-a dovedit a fi Octavian Iliescu de deschiderea accesului marelui public către comorile de cultură, civilizație și istorie, adunate și păstrate în colecțiile numismatice. A participat la organizarea expozițiilor numismatice permanente a două muzee importante: Muzeul Național de Istorie a României și Muzeul Băncii Naționale; a fost consultat pentru organizarea celor ale unor numeroase muzee provinciale; a participat la organizarea unor expoziții memorabile, cum ar fi cea a tezaurului cultural românesc restituit de URSS, în 1958, sau expoziția de arheologie și artă bizantină, deschisă, cu ocazia celui de al XIV-lea Congres Internațional de Studii Bizantine, din 1971, sau expoziția operelor de artă iraniană păstrate în colecțiile românești.

Sub conducerea sa, s-a reluat publicarea sistematică a colecției Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, inițiată de C. Moisil în 1911, dar întreruptă în 1944. Între 1961 și 1975 au fost editate mai multe volume din seria *Caiet selectiv de informare asupra creșterii colecțiilor Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România* (titlul a variat de-a lungul anilor). În ciuda aspectului modest al acestui periodic (multiplicat prin șapirografiere), aici au fost publicate mii de monede antice, medievale și moderne, medalii, sigilii, pietre gravate, obiecte arheologice și de artă. Nu greșim dacă afirmăm că seria *Caietelor selective de informare* reprezintă un instrument de lucru indispensabil pentru cercetarea numismatică, prezentă și viitoare, și nu putem deplânge suficient de tare decizia arbitrară care a dus la încetarea acestei publicații esențiale.

Foarte importante sunt și studiile lui O. Iliescu privind istoria economică și politică a Imperiului Bizantin târziu, precum și a teritoriilor situate în bazinului Mării Negre și zona Gurilor Dunării, în cursul secolelor XIII–XV. A fost primul istoric român care a valorificat informațiile despre Chilia medievală, cuprinse în cartulariile lui Antonio di Ponzò (anii 1360–1361). De altfel, O. Iliescu a pregătit și tipărirea unei ediții a actelor instrumentate de acest notar, în cursul șederii sale în portul dunărean. În ciuda faptului că a primit aprobarea Direcției Arhivelor Statului din Genova și fotocopiile manuscrisului, proiectul a fost sabotat de unii cercetători români, cu mai multă influență decât O. Iliescu, la conducerea din acei ani a Bibliotecii Academiei, care, de altfel, nu putea vedea cu ochi buni o asemenea afirmare internațională a unui „numismat”. Urmarea a fost aceea că, actele întocmite de notarul genovez Antonio di Ponzò vor fi publicate, mai târziu, de italianul Geo Pistarino ...

Prin contribuțiile sale valoroase privind istoria Mării Negre și a zonei gurilor Dunării, Octavian Iliescu poate fi considerat unul dintre cei mai buni cunoscători europeni din cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea a problematicii prezenței genovezilor și altor occidentali în acest spațiu, a evoluției schimburilor dintre Est și Vest la sfârșitul Evului Mediu și a geografiei istorice a regiunii.

Întreaga operă numismatică și istorică a lui Octavian Iliescu poartă amprenta rigorii pregătirii sale de jurist. Buna cunoaștere a mecanismelor care guvernează viața economică și socială, ca și a limbii latine, specifice acestei profesii, i-au fost mereu de mare folos în noua carieră și acest lucru s-a văzut în claritatea și profunzimea textelor sale istorice, în argumentația sa precisă. Nu mai puțin importantă este eleganța limbii române, ca și a celei franceze sau italiene, folosite în lucrările sale (pe care și le-a redactat direct în aceste limbi). Fără îndoială, toate acestea nu sunt numai o urmare a educației temeinice moștenite din familie, sau acumulate prin școlile prin care a trecut, dar au fost și o consecință a pregătirii și practicării meseriei de jurist.

Spre deosebire de mulți istorici de profesie (aici incluzând și numismații și arheologii), Octavian Iliescu a avut o mare prețuire și înțelegere pentru nevoia de cunoaștere și informare a publicului larg și de aceea a publicat multe articole de popularizare, toate de o înaltă ținută științifică și foarte îngrijit elaborate, fapt ce permite citarea fără probleme a multora dintre ele. De asemenea a colaborat adesea cu Radioul, un alt vehicul important de transmitere a informațiilor în anii postbelici, fiind, de altfel, un excelent vorbitor în public. Articolele sale de popularizare nu s-au adresat numai publicului de limba română, dar au ajuns și la îndemâna celui de limbă franceză, engleză, rusă, chineză sau japoneză.

Pe lângă sutele de volume, studii, articole și note de numismatică, medalistică, sigilografie și heraldică, metrologie, gliptică și arheologie, de istorie economică, socială și politică, precum și de geografie istorică semnate, Octavian Iliescu a susținut peste 300 de comunicări la manifestări științifice din țară și străinătate.

Timp de mai multe decenii, Octavian Iliescu a fost membru în comitetele de redacție ale unor periodice prestigioase, cum ar fi, de exemplu: *Studii și Cercetări Numismatice*, *Buletinul Societății Numismatice Române*, *Cercetări Numismatice* și a fost editorul volumului *La numismatique, source de l'histoire de l'art et de l'histoire des idées. Travaux présentés au XVe Congrès International des Sciences Historiques, București, 11 août 1980, avec une préface de R. A. G. Carson* (București, 1981).

În semn de recunoaștere a activității sale științifice bogate, Octavian Iliescu a fost ales membru în Comitetul Federației Internaționale a Medaliei (1968–1977) și membru consilier al Biroului Comisiei Internaționale de Numismatică (1973–1986), iar din 1991 a fost membru de onoare al aceleiași Comisii, fiind, până în prezent, singurul român care s-a bucurat de această cinste. Era membru de onoare al Societății Regale de Numismatică din Londra (1977) și membru corespondent al Societății Numismatice Americane din New York (1989). O. Iliescu era, de asemenea, membru al Societății de Studii Orientale (1960), membru fondator al Societății de Studii Bizantine (1984), membru al Societății de Studii Clasice (1970) și membru al Asociației Oamenilor de Știință (1989). În 2003 a devenit ofițer al Ordinului Meritul Cultural.

În mica noastră „lume” a numismaților, arheologilor sau istoricilor, în genere, adesea minată de conflicte absurde și uri viscerale, de invidii și meschinării, O. Iliescu a fost mereu un om deschis și generos. Cercetători consacrați sau doar simpli amatori, oameni tineri sau maturi, cu toții au beneficiat de sfaturile și ajutorul său.

Pe vremea când a condus Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, acest loc a fost mereu o oază unde puteai avea acces, atât la literatura de specialitate, cât și la piesele colecției. Nu mă pot abține să nu remarc că o asemenea situație, normală în alte părți ale lumii, constituia o excepție la noi, unde instituțiile, colecțiile sau bibliotecile, chiar cele publice, erau și mai sunt, adesea, considerate ca adevărate feude al vremelnichilor „jupâni” care conduc.

Prin scrierile sale, prin comunicări, prin discuții directe cu atâția cercetători tineri (și mai puțin tineri), O. Iliescu a făcut o adevărată școală în numismatica românească, în ciuda faptului că nu a predat niciodată, deși avea un mare talent pedagogic. Deși, uneori, m-am contrazis asupra unor chestiuni legate de numismatica bizantină, a Hoardei de Aur, a celei dobrogene sau medievale românești, cu domnul Octavian Iliescu, autorul acestor rânduri a beneficiat timp de mai multe decenii de permanent sprijin și încurajare din partea lui, precum și de accesul la biblioteca sa personală – și de aceea nu mă sfiesc să afirmăm cu mândrie că sunt și elevul său.

Contactele lui O. Iliescu cu numismații, istoricii și arheologii din Moldova au fost îndelungate și fructuoase. În anii '50 a fost membru al colectivului de cercetători care au efectuat săpături arheologice la Suceava și Piatra Neamț, prelucrând descoperirile monetare scoase la lumină cu această ocazie. Cercetarea acestui material i-a fost deosebit de utilă, permițându-i să stabilească criteriile pentru clasificarea și datarea emisiunilor monetare ale lui Alexandru cel Bun și ale urmașilor săi. O parte din rezultatele investigației vor fi publicate în 1957 și, mai apoi, completate în 1970.

În 1955, O. Iliescu scotea la lumină date inedite despre un tezaur de monede de la Alexandru al II-lea (Alexăndrel), descoperit la Leorda (jud. Botoșani), în 1900. Peste numai câțiva ani, va publica, împreună cu Dinu Marin, date preliminare despre o descoperire monetară excepțională, provenită de pe teritoriul Moldovei, tezaurul de la Cârpiți (azi Victoria, jud. Iași). Cu același prilej, va identifica pentru prima oară existența monedelor de argint contramarcate de autoritățile politico-administrative ale Cetății Albe, în secolul al XV-lea.

În istoria relațiilor lui Octavian Iliescu cu numismatica moldovenească, anul 1964 ocupă un rol special. În acel an a văzut lumina tiparului una din capodoperele sale, studiul: *Emisiuni monetare ale Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*. El fusese redactat cu câțiva ani mai înainte și ar fi urmat să fie publicat într-un volum dedicat celei de a 500 aniversare a ascensiunii lui Ștefan cel Mare pe tronul Moldovei (1957). Din motive legate de conjunctura politică (a se citi evoluția relațiilor româno-sovietice), editarea a fost întârziată cu șapte ani, dar întârzierea a avut și o consecință fericită, deoarece, atunci când s-a publicat volumul au putut fi menționate, pentru prima oară după 1945, și descoperiri care proveneau din Basarabia.

Tot în același an a început și îndelungata colaborare a lui Octavian Iliescu cu prestigiosul periodic *Arheologia Moldovei*, prin publicarea unui studiu de pionierat asupra tezaurului de monede ale Hoardei de Aur și Imperiului de la Niceea, descoperit la Oțeleni (jud. Iași). Un nou studiu, scris în colaborare cu Grigore Foit, va apărea în paginile aceluiași periodic, în 1967. El privea un tezaur monetar descoperit la Suceava, conținând emisiuni de la Alexandru cel Bun și Iliăș. Tezaurul de la Suceava a fost prima descoperire de monede medievale moldovenești publicată realmente științific și, din păcate, până azi, una din rarele de acest gen (aș mai putea cita, în acest sens, doar contribuțiile doamnelor Constanța Știrbu și Paraschiva Stancu despre tezaurul de la Rachelu, al domnului T. Bița despre tezaurul de la Scobinți, al doamnei Domnița Hordilă, despre tezaurul de la Roman, pe cele ale doamnei Katiușa Pârvan și B. Constantinescu, despre tezaurele de la Rachelu, Măcin și Mărmureni, precum și pe cel al Monicăi Gogu, despre tezaurul de la Curtea Domnească de la Suceava).

În 1972, O. Iliescu, în colaborare cu C. Matasă și V. Mihăilescu-Bîrliba, vor face cunoscut, în același periodic, un tezaur extrem de important pentru istoria monetară a Moldovei medievale, din păcate rămas aproape uitat de specialiști. Tezaurul, a cărui ascundere poate fi plasată în cursul domniei lui Petru Rareș, fusese descoperit la Piatra Neamț. El conținea numeroase imitații ale monedei polono-lituaniene, fără îndoială produse pe teritoriul Moldovei, în anii 1520–1530, ca o parte a unui fenomen extrem de interesant al monetăriei de tip imitativ, care începuse în vremea domniei lui Ștefan cel Mare, prin reproducerea pe scară largă a emisiunilor otomane de argint, și apoi a continuat sub urmașii săi, prin imitarea dinarilor lui Mathias Corvin. Acest tip de monetărie, de lungă tradiție în spațiul moldovenesc, va ajunge la apogeu în secolul al XVII-lea, prin imitarea talerilor-leu și mai ales a schillingilor polono-lituanieni, livonieni și prusieni, în vremea lui Dabija-Vodă și după aceea.

În 1966 va debuta colaborarea lui O. Iliescu cu celălalt mare periodic moldav de specialitate – *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”* din Iași, cu un studiu despre semnificația enigmaticii formule **SI(M)** din legenda primelor monede moldovenești. Ulterior, în paginile aceleiași publicații îi vor fi tipărite alte două articole. În primul dintre ele, a analizat problema așa-numitului „taler” al Marelui Vornic Nicoară, dovedind că avem de a face, de fapt, cu un medalion religios privat, de mari dimensiuni, produs prin gravare,

nu prin imprimare cu ștanțe, fără legătură cu emisiunile monetare, cum se afirmase anterior (1986). În cel de a doilea va discuta despre terminologia monetară moldovenească, mai exact despre semnificația termenului de „pineg” (utilizat cu sensul de *ban*, *denar*, *aspru*, sau de *monedă mărunță*, în genere), care apare mai ales în unele documente din secolele XVI–XVII (1987).

Cel de al treilea periodic moldovenesc cu care va colabora Octavian Iliescu a fost revista Muzeului din Piatra Neamț, *Memoria Antiquitatis*, o altă publicație de mare ținută științifică. În 1970, aici va vedea lumina tiparului un articol în care erau descrise o serie de monede moldovenești inedite, bătute de un principe neprecizat, care a domnit în anii de mijloc ai secolului al XV-lea.

Un articol despre vechi numismați din Bucovina a fost publicat în 1989, în periodicul *Din activitatea secțiunii Suceava a Societății Numismatice Române*, editat de Filiala Suceava a Societății Numismatice Române.

După 1990, a colaborat și cu revista *Carpica*, editată de Muzeul Județean de Istorie Bacău, unde va publica, împreună cu prof. Paul Țarălungă, tezaurul de monede și lingori de argint ale Hoardei de Aur, și monede niceene de la Prăjești, jud. Bacău.

De-a lungul anilor care vor urma, Octavian Iliescu va avea prilejul să se ocupe de mai multe ori de istoria monetară și financiară a Moldovei medievale. Între cele mai importante contribuții din această serie aș dori să menționez studiul din 1973, despre valoarea împrumutului acordat de Petru I lui Vladislav al II-lea Jagello, care oferă, pentru prima oară, o imagine concretă asupra potențialului economic al Țării Moldovei, în cursul ultimelor două decenii ale secolului al XIV-lea. Legat de istoria monetară a aceleiași domnii, Octavian Iliescu a atribuit corect lui Petru I o monedă divizionară de argint, publicată anterior de Rudolf Gassauer.

Două dintre ultimele studii date tiparului (2000 și 2001) de O. Iliescu privesc, de asemenea, monetăria medievală și istoria economică moldovenească în timpul domniei lui Alexandru cel Bun. Tot cu același prilej, a propus atribuirea unor emisiuni monetare orașului medieval Chilia, intrat pentru prima oară în componența statului moldovenesc în vremea lui Alexandru cel Bun. Anterior, în 1991, studiasse heraldica municipală a Cetății Albe, studiul fiind folosit și ca un prilej pentru a prezenta întreaga activitate monetară a celui mai important centru urban și economic al Moldovei medievale.

Este marele merit al lui O. Iliescu de a fi menținut viu și dezvoltat, timp de mai multe decenii, interesul științific pentru numismatica medievală moldovenească, înainte ca să apară o nouă generație de cercetători specializați în domeniu. Cercetările asupra monetăriei moldovenești intraseră într-un declin dramatic la sfârșitul perioadei interbelice, după apariția contribuțiilor lui N. Docan, C. Moșil, R. Gassauer și G. Severeanu. Cele câteva articole sau note pe această temă, publicate după 1945 de amatori meritoși, precum I. Țabrea sau O. Luchian, nu ar fi fost de ajuns să țină în viață acest domeniu, care, în mod paradoxal, nu i-a interesat niciodată prea mult pe cercetătorii din Moldova. „Noua școală” de numismatică medievală moldovenească, activă în prezent la București, s-a format în anii '70, sub imboldul și încurajarea lui O. Iliescu.

Octavian Iliescu s-a preocupat și de cercetarea documentelor medalistice legate de istoria modernă a Principatului Moldovei, în acest sens, publicând o medalie din 1839, dedicată lui Mihail Sturdza. Tot în acest domeniu, a studiat medaliile dedicate marilor scriitori români Mihai Eminescu și Vasile Alecsandri, ambii născuți pe dulcile meleaguri moldave.

Ajunși la capătul acestei încercări de prezentare a vieții și activității lui Octavian Iliescu, credem că nu greșim dacă afirmăm că, prin opera sa, acesta a fost, alături de Dimitrie Alexandru Sturdza, Constantin Moșil și Nicolae Docan, unul dintre cei mai de seamă numismați români și europeni și, fără îndoială, cel mai important reprezentant al domeniului, de pe parcursul celei de a doua jumătăți a secolului al XX-lea și la începutul acestui veac.

Sit tibi terra levis!

ERNEST OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU